

V Ljubljani, dné 1. malega travna 1893.

DOM IN SVET
ILUSTROVAN LIST
za
LEPOSLOVJE in ZNANSTVO

Leto
VI.

Štev.
4.

UREJUJE
Dr. Frančišek Lampe.
Tiska
KATOL. TISKARNA.

FRUNTH

Vsebina IV. zvezka.

	Stran
1. Anton Martin Slomšek. Pri Slomšekovi svečanosti v Mariboru, dné 2. svečana 1893. leta, govoril dr. Anton Medved	145
2. Srebrna kupa. Zložil Anton Medved	151
3. Kampánjskemu dečku. Zložil M. Opekza	152
4. Iz nove dôbe. Spisal Ivan Sovrán	154
5. Vaški pohajač. Povest. — Spisal Podgoričan	163
6. Naša pesem. Zložil Ant. Hribar	173
7. Ingov pir. Epična pesem. — Spisal Bogdan Vened	174
8. Iz Novega Mesta v Bosno. Piše dr. J. Marinko	175
9. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.	181
10. Slovstvo	186
A. Slovensko slovstvo. Knjige družbe sv. Mohorja: Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal Martin Cilensek. — Knjige „Matice Slovenske“: Henrik Sienkiewicz: Z ognjem in mečem. — Metodika zemljepisnega pouka. Spisal Fr. Orožen. — Nebeški venec ali Vesela reč med štirimi poslednjimi. Spisal dr. Ivan Križanič. — Izvestja muzejskega društva za Kranjsko. Urejuje Ant. Koblar. B. Hrvaško slovstvo. Knjige družbe sv. Jeronima: Jagica i Mijo. Napisao Josip Zorić. — Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1892.: Matica Hrvatska od godine 1842. do godine 1892. Napisali Tade Smičiklas i Franjo Marković. C. Češko slovstvo. Slovstveni paberki s Češkega. Zbral univ. doc. dr. Jos. Tumpach. D. Poljsko slovstvo. Wyspy Sandwickie i Gambier w Oceanii przez X. Józefa Hołubowicza T. J. — Albania. Skreślił X. Marcin Czerminski T. J. — Między Słowianami. Przez Ks. Jana Badeniego T. J.	
11. Razne stvari	192
Naše slike. — Belokranjski reki in pregovori.	

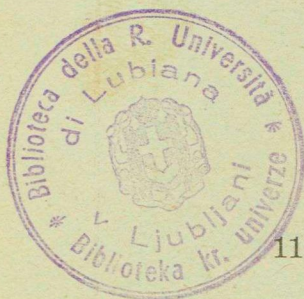
Slike.

1. Konstantin premaga Maksencija. (Slika Rafaelova v Vatikanu)	145
2. Henryk Sienkiewicz, pisatelj povesti «Z ognjem in mečem»	145
3. Anton Martin Slomšek, knezoškof lavantinski	147
4. Žalostna Mati Božja. (Naslikal † Jurij Šubic)	153
5. Jezusa devajo v grob. (Slika Rafaelova)	161
6. «Velikonočni blagoslov». (Narisal Jurij Šubic)	169
7. Cvet čajevega grma (Camelia thea). (Po fotografiji)	176
8. Bosanski kavedžija. (Po fotografiji)	178
9. Piramide gizejske. (Za «Dom in Svet» narisal J.)	181
10. Most čez Nil pri Kajiri. (Po fotografiji Al. Beera)	182
11. Prizor s ceste, ki vodi k piramidam. (Po fotografiji Al. Beera)	184

NAZNANILO. Ostalo nam je precēj posameznih številk lanskega in predlanskega leta. Dijakom jih damo izvod po 10 kr., več izvodov skupaj še ceneje.

Pri upravnistvu se še dobita letnika IV. in V. po 3 gld., v Bonačeve izvirne platnice vez. po 4 gld. 20 kr.

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravnistvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“

Konstantin premaga Maksencija. (Slika Rafaelova v Vatikanu.)

Anton Martin Slomšek.

Pri Slomšekovi svečanosti v Mariboru, dné 2. svečana 1893. leta,
govoril dr. Anton Medved.

Slavna gospôda! Ako se zazibljem v sladke sanje o sreči našega naroda in o njegovih boljših dnevih, takoj me grenko zaboli očitanje: da imamo tako malo velikih, slavnih mož. Recimo, da bi bilo resnično! Prej nepoznani, borni narod nekdanjih Make-doncev je imel samo dva velika moža, in vendar je zaslovel po vesoljnem svetu, več nego pol sveta si je podjarmil pod žezlo svojega gospodstva.

Slovenski rojaki! Ne bojmo se za usodo svojega naroda, ker nimamo malo slavnih

móž, imamo jih lepo število; te poznajmo, te častimo. Jednemu izmed njih velja nočojšna slavnost. Njegovo ime je v naši krasni domovini zlato solnce,

katerega blesteči žarki svetijo i daleč preko njenih mej. — Slavno ime slavnega moža — to danes druží naše misli, ogreva naša srca, dviguje naš ponos: — Slomšek, naš Slomšek se mu pravi.

Henryk Sienkiewicz,
pisatelj povesti „Z ognjem in mečem“.

Nehoté sem se spomnil besed, katere sem čital nekje v cve-toči Italiji: Tali nomi-ni nullum elogium — takega imena ne hvaliti! Zakaj le pretežko je peti do-stojno hvalo to-likemu imenu. Kako bi torej jaz danes pro-slavljal našega velika-na, našega ljubljenca

Slomšeka; proslavljal pred vami, ki ste že vsi vneti za njegovo slavo v tako ogromnem številu prihiteli na to na-rodno svečanost? Ali naj vam naštevam

njegove zasluge za naš narod? O, pre-mnogo jih je, kdo in kdaj bi jih naštel? Naj-li presojujem njegova nesmrtna dela? O, celi narod je o njih že sodil večkrat jednoglasno.

Vendar, kako bi danes o Slomšku molčal? Naša srca kipé danes od iskrene hvale, dolžne slavnemu Slomšku. Neki mož, sin ptujega naroda, je vzdihnil, rekoč: «Slomšek, vaš veliki, sveti škof, apostol Slovencev, je naše veselje, je naša ljubezen!» Kaj je šele nam, svojim rojakom, duševnim sinovom in hčeram! Kaj je sosebnost nam Mariborčanom, ki bivamo na tleh, katera je on s svojim delovanjem blagoslovil in poveljčal! «Kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih vrli naslednik biti ne zasluži», rekel je Slomšek sam. Le dóni torej čast in slava velikanu Slomšku, katerega sicer občudujemo, a ga v delih nikdar doseči ne moremo! Moj skromni govor bodi odmev vročih čustev, ki planté nam vsem v globinah naših src. Ako poleg tega v vas zanetim le jedno iskrico plemenitega rodoljubja, kakoršnega nas uči Slomšek, tedaj je venčana z največjim uspehom današnja Slomškova svečanost.

* * *

Slomškovo življenje nam jasno kaže, kako resnične so besede pesnikove, ki pravi o slovenskem oratarju:

Vse doseže — kar mu drago.

Zibelka Slomškova je tekla v hiši preprostega kmeta, toda črni oder njegov je stal v knežji palači in v znamenju svetlega kneza je bil okrašen.

Rojen je bil nesmrtni Slomšek dné 26. novembra leta 1800. na Slomu pri Ponikvi. Bog mu je bil dal preblago mater, otrokom največji zaklad, ki je neutrudno skrbela za njegov telesni, še

bolj pa za njegov dušni razvoj. Prvi šolski pouk je dobival od takratnega kapelana na Ponikvi, č. g. J. Pražnikarja, o katerem sam pravi, poln hvaležne ljubezni, «da mu je bil Pražnikar več kot telesni oče.» L. 1814. pride v Celje v latinske šole, katere je nadaljeval v Ljubljani, v Senju in dokončal v Celovcu leta 1821., své izborni. Še tisto leto je stopil v celovško bogoslovje, zakaj njegova goreča želja, katero je bila že mati v njegovem srcu vnela, je bila, da postane duhovnik. In res, čez tri leta se mu želja izpolni, bil je po odlično dovršenih šolah posvečen v duhovnika. Služboval je potem od leta 1825.—27. kot kapelan na Bizeljskem, dve leti pa v Novi Cerkvi. Leta 1829. pride za špirtuvala ali duhovnega vodnika v Celovec v bogoslovsko semenišče. Devet let je opravljal to težavno službo. Zatem je bil šest let nadžupnik v Vuzenici; l. 1844. postane že kanonik v Št. Andreju na Koroškem, a leta 1846. opat celjski. Samo dva meseca je bil v starodavnem mestu ob zeleni Savinji vnet dušni pastir. Že koncem majnika istega leta je bil imenovan za škofa lavantinskega. Tako je bil Slomšek višji dušni pastir zelenega slovenskega Štajerja. Šestnajst let, polnih zaslug, polnih božjega blagoslova, je zavzemal to imenitno mesto. Dné 24. septembra leta 1862. mu je izvila smrt neutrujeno però iz rok... O črni, tužni dan 24. septembra, katerega je umrl naš Slomšek!

To vam je čisto kratek obris Slomškovega življenja. Slomšek je došel po vseh posameznih stopinjah dosledno tako visoko, došel je celó do knežjega, škofovskega prestola, — znamenje, da je vselej zvesto izpolnjeval svoje dolžnosti.

A po častnih službah ne cenimo življenja, ne! življenje cenimo in sodimo po vrlinah, po zaslugah, po nesmrtnih delih. Nam Slovencem pač ni težko

ceniti življenja svojih môž. Poznam merilo, po katerem lahko vsakega zaslužnega moža pravično presodimo. Slavna gospôda! Veste, katero merilo je to?

Anton Martin Slomšek, knezoškof lavantinski.

To je geslo, katero ima Slovenija zapisano na svoj prapor, katerega se mora vsak rodoljub oklepati z vso močjo, to je priznано slovensko geslo: «Vse za vero, dom, cesarja!» Kdor vsega

tega gesla v celoti ni izpolnil, tega ne štejmo med svoje zaslužne, slavne može; kdor je je pa zvesto in vestno, v besedi in dejanju zvrševal, rojaki, tega kujmo v svetle zvezde!

Ako pregledam slovensko zgodovino — povem vam s polno zavestjo in z neomahljivim prepričanjem —, ne najdem moža, ki bi bil to slovensko geslo tako izborno izvrševal, kakor naš divni, preslavni Slomšek. Da, ni ga nad Slomšekom sinú slovenske matere.

Vse za vero, dom, cesarja! Sodimo Slomškega po tem slovenskem geslu!

Vse za vero! Je-li treba, da to o Slomšku poudarjam? On je bil katoliški škof 19. veka — celo v njegovi drugi polovici. S tem je povedano vse.

Slomšek je pa storil več, kakor je bila njegova stanovska dolžnost. Bil je globoko prepričan, da naš narod, kakor i sploh vsak drugi, процvita le na verski podlagi; ako izgubi vero, izgubi vse. Slomšek je tako-le rekel: «Najboljše je pač vselej v tisti hiši in v tisti deželi prebivati, kjer je vera gospodinja. Proklet naj bode nauk, ki trdi: država ne potrebuje vere!» S tem plemenitim verskim prepričanjem in navdušenjem je Slomšek pisal svoje čudovito, nedosegljivo lepe pastirske liste, svoje prekrasne molitvene knjige: svojo «Apostoljsko hrano», svojo ganljivo «Krščansko devišтво» in «Življenja srečen pot za mladeniče» — knjigi, ki sta marsikateremu nedolžnemu mladeniču in mnogim krepostnim devicam odprle sveto nebo. Kolikor je Slomšekovih molitvenih knjig, toliko je bogatih, neusahljivih studentcev pobožnega življenja med Slovenci. Slomšek je z veliko gorečnostjo ustanavljal tudi pobožne bratovščine in duhovne družbe; zlagal je cerkvene pesmi, prešinjene z blagodejnim, cerkvenim duhom; pridigoval je neštvisokrat po celi vladikovini, kakor pravi,

ognjeviti apostol, in v nemal svoje vernike k neskončni ljubezni do Boga.

V nebesa vzdigajmo mi srce in okó,
Slovenec luč naj sveta vera bo!

— tako je pel naš Slomšek.

Bog pa vsikdar blagoslovi vneto delovanje svojih zvestih dušnih pastirjev. Tudi Slomšekovo je očetovsko oblagodaril. Njegov odlični življenjepisec, prečast. gosp. Kosar, pravi: «Priznati moramo, da je po Slomšku napočila Lavantinski škofiji nova, oživljajoča pomlad pobožnega cerkvenega življenja, kajti karkoli je on kot škof govoril, pisal, delal, imelo je samo edini namen: povelečevati božjo čast in pospeševati dušni blagor.»

A kar je Slomšek v verskem oziru učil druge, to je z najčistejšo vestjo storil tudi sam. Angeljska čistost, rekel bi: serafinska pobožnost in druge čednosti so se kakor biseri na njem lesketale. Kakšno mnenje o Slomšekovi svetosti da ima naš preprosti narod, to veste vsi. Saj je vsakomu znano, da ga naš narod — rekel bi — povzdiguje v nebesa. Čul sem sam, ko je vrl, pošten kmet nekega duhovnika vprašal: «Kdaj bodo pa vendar škofa Slomškega razglasili za svetnika?» Narodov glas — božji glas! Ne dvomimo, da je to res.

Vse za vero! O Slomšek! Kako vrlo je on to storil! Kako lep, vzoren vzgled nam daje! Da bi ga pač mi in z nami vsi slovenski narodnjaki posnemali! Da bi pač bili vsi Slovenci pobožni učenci Slomšekovi!

Nашe narodno geslo zahteva pa še več. Vse za vero, dom, cesarja! Vse torej tudi za dom, za domovino, za naš premili narod!

Je-li Slomšek to storil? Ah, žal, da ni dovolj časa na to vprašanje odgovoriti tako, kakor želim. — V velikem

zborovanju je dejal Slomšek Slovincem: «Ljubite svojo domovino, v kateri je tekla vaša zibelka, in v kateri vas bode kril hladni grob! Ljubite svoj narod in njegov prelepi jezik!» Drugje pa je rekel: «Kakor lepoto deviške neveste, čislam in vsem priporočam lepoto maternega jezika.» Rojaki! ali vas to ne navdušuje? Vam-li ne užiga srca za narodne svetinje?

Slomšek pa teh besed ni samo govoril, on je tudi ravnal po njih. Neprecenljive so njegove zasluge za narodno stvar. V slovenskem slovstvu je bil odločen, pogumen začetnik, ki je modro in vstrajno oral ledino — s peresom, z «uma svitlim mečem». Njegove pesmi segajo ljudstvu globoko v srce, poje jih pastirček na planini, in gospôda v leskečih dvoranah se divi njihovi milobi. Njegove mnogotere, obširne knjige so za naš razvoj velevažne. Njegove «Drobtinice» so se narodu priljubile, kakor le malokatera knjiga. Pravi biser so njegovi nedosežni življenjepisi in pastirski listi, s kakoršnjimi bi se istinito ponašal vsak narod. Govori Slomšekovi so dosegli prvi lovorov venec na Slovenskem; — ljudstvo je sploh reklo: «Slomšek govorijo, kakor bi rožice sadili.»

Neminljive so Slomšekove zasluge za slovensko šolo. Kdo vé, ali bi imeli sedaj vsaj to trohico slovenskega pouka, ako Slomšeka ne bi bilo? Kot šolski strokovnjak je slovel daleč po svetu; avstrijsko ministerstvo je to laskavo priznalo. «Blaže in Nežica» je delo, ki povzdiguje Slomšeka med prve svetovne odgojitelje. Narodno omiko in vsestransko prosveto je širil z vso silo.

Le bistrimo si glave, ne dremajmo zaspani,
Sovražnim narodom prodani!

tako je pel naš Slomšek, «steber slovenskega slovstva», kakor pravi Kosar.

V narodnem boju je bil hraber, neustrašen junak. Živel je v času, ko so kruti nasprotniki Sloveniji pretëč rekli: živeti ali umreti! ... In mi še živimo! Da pa še živimo, sosebo mi na južnem Štajerju, rojaki, in da bodedemo, ako ljubi Bog dá, vedno krepkeje živeli, to je v veliki meri Slomšekova zasluga. On je narodno stvar branil v višjih krogih, akoravno je za to prestal marsikatero grenko; on je za narodno probujenje pridobival prosto ljudstvo, navduševal mladino — in če drugega ne bi bilo, bodi mu slava za to, da je kot škof vzgojil narodno duhovščino!

V narodnem delovanju se je ravnal vedno po svojih lastnih besedah: «Za narod malo govoriti, veliko delati, vse pretrpeti!» O zlate besede! Slavna gospôda! ali ste si jih zapomnili? Zapišimo jih v dno srca; zato vam jih ponovim; čujte torej: «Za narod malo govoriti, veliko delati, vse pretrpeti!»

Že ob večeru svojega življenja je bil Slomšek v rajski Solčavi. Ko je od srebrnobelih pečin in zelenih planin jemal slovo, zaklical jim je, proseč:

Z Bogom, hčere stare matere, mogočne Slave,
Povzdigajte Slovincem bistre glave,
Naj bodo vrli sini Slave!

To je njegova narodna oporoka.

Naj bodo vrli sini Slave!

Tudi s tem nas opominja. Najprej torej izpolnimo to naročilo svojega najslavnejšega rojaka, najplemenitejšega narodnjaka, nesmrtnega Slomšeka!

Vse za vero, dom, cesarja! Tretjič: vse za cesarja! to je tudi v slovenskem geslu. No, — kako je neki naš Slomšek to zvrševal?

Gospôda! Žalostna resnica je, da naši zakleti nasprotniki zlobno šepetajo, kot črni ovaduhi, češ: «Slovani sploh in Slovenci posebej s hrepenenjem gledajo preko iztočne meje avstrijske države, cesarju niso zvesti.» Slomšku se je tudi taka godila. Posebno v uradniških vrstah, «zgoraj», so rekli: Slomšek je panslavist, torej cesarju nezvest, Avstriji sovražen.

Za Boga! Kaj? kaj? Mi Slovenci izdajice?! Mi sovražni Avstriji in Habsburžanom?! Katerega Slovence krvavo ne užali to grozno očitaje? Gospôda! Drugi avstrijski narodi so večji — da! so bogatejši — da! so bolj olikani — da! toda presvetlemu cesarju Habsburškemu zvestejši niso, bolj udani niso, kakor smo mi Slovenci.

In da moramo taki biti, tega nas uči naš Slomšek. Evo vam dokazov, da je Slomšek vse za cesarja storil, več, nego je zahteval njegov poklic.

Dandanes ponašati se z zvestobo do cesarja, to je lahko: toda leta 1848. je bilo drugače. Takrat je merilo stotero smrtnih pušek na onega, ki je branil avstrijskega cesarja, krvavi meč je mahnil po njem, ki je cesarju prisegal zvestobo. Ko so uporniki hoteli Habsburžane pahniti z večstoletnega prestola, takrat, v tistih viharnih dnevih je naš Slomšek pokazal, kaj se pravi: vse za cesarja! — Nahujskani kmetje so leta 48. cesarju odpovedali dačo, in glejte! précej 2. aprila je že Slomšek izdal poseben pastirski list, v katerem upornike in vse svoje podložnike ostro opominja Zveličarjevega povelja: «Dajte cesarju, kar je cesarjevega!» Med drugim pravi prelepo: «... Naj svet spozna, da mi cesarja ne ljubimo samo z besedo, temveč tudi v dejanju in resnici!» Ko so se cesarske čete l. 1849. zmagonosno

vračale z Laškega, bil je Slomšek med prvimi škofi, ki so svoje vernike spomnili, naj skupno za to Boga hvalijo. Ko je bil cesar leta 1853. kruto zavrtno napaden, a po božji neskončni dobrotljivosti srečno oteč, tedaj je Slomšek v prekrasnem pastirskem listu, ki je ves prešinjen z iskreno ljubeznijo do cesarja, Boga hvalil za to rešitev in vernike vspodbujal k jednaki zahvali. Ko so l. 1859. šli Avstrijci na Laško v vojsko, zaukazal je naš Slomšek po celi vladikovini moliti za srečno zmago avstrijskega orožja. Še več! Telesno sicer ni šel z vojaki v boj, a kakor bi bil sam mladeniško-ognjevit vojak, zložil je on — priletni škof — več vojaških pesmij, ki naj slovenskim junakom vžigajo pogum in ljubezen do cesarja. Čujte, kako poje:

Naj cesarska roka brani
Nas ves čas sovražnika ...
Bog obvaruj nam cesarja
Naš'ga Franca Jožefa!

In on, ki tako prepeva, naj bi bil mož-izdajalec?

Slomšek, dobro vedoč, da

Hrast se omaje in hrib, zvestoba Slovincu ne gane,

zapel je slovenskim vojakom plamenit slavospev:

Le naj ropoče in bobni,
Iz tisoč topov naj gromí,
Naj kroglje križem švigajo,
Slovinci ne pobegnejo!

Nikdar še niso in nikdar ne bodo pobegnili Slovenci, kadar je treba v boj za cesarja.

Vse za cesarja! Ako bodo presvetli avstrijski cesarji imeli vedno samo tako zveste podložnike, in samo tako udane škofo, kakor je bil naš Slomšek, potem — slobodno rečem — bode Avstrija do konca dnij prva in najtrdnjša država na svetu, kar nam Bog dodéli!

In kdo je bil za tako Avstrijo bolj vnet, kakor naš Slomšek? In kdaj — vprašam vas — bomo jasneje kazali ljubezen do Habsburških cesarjev, kakor če storimo, česar nas uči Slomšek, naš slavni Slomšek?

Slavna gospôda! Zastopniki mariborskega mesta so 12. svečana leta 1858. v slovesni seji sklenili poslati zahvalno izjavo škofu Slomšku, ki je takrat dovršil svoja trudapolna pogajanja za preselitev škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor. V izjavi pravi odbor mariborskega mesta tudi to-le: «Ime ... Slomšek ostane pri nas neumrjоче.» Da, da! neumrljivo bode ime Slomšekovo, in ne samo v Mariboru, temveč tudi po vsem Slovenskem.

Gospôda! zapomnimo si to izjavo mariborskega mesta. Slomšek, ki je naš velikan, naš ljubljeneec, ne bode umrl.

Hočete biti dobri, verni katoličani, poslušajte vzornega škofa Slomška! Želite biti vrli Slovenci, posnemajte našega Slomška, jasna vodilna zvezda vam je. «Za narod malo govoriti, veliko delati, vse pretrpeti» — to zlato Slomšekovo načelo vam krepí pogum, vam slajšaj grenke bridkosti narodnega boja, dajaj vam nado, da zmagamo; zmaga mora, mora slediti našemu delu! Kot Avstrijci, neomahljivo zvesti presvetlim Habsburžanom, pa čujmo Slomška; ako se po

njegovem vzgledu ravnamo, nas bode slavila mogočna Avstrija.

Ko je Slomšek zadnjič govoril sredi svojih, nad vse mu udanih duhovnikov, rekel je: «... Mene pozabite, ali mojih nauk nikar ne pozabite!» Duhovniki so se zjokali, zaplakali, ko so čuli: naj Slomška pozabijo. Kdo se ne bi zjokal pri takem povelju? Je-li mogoče Slomška pozabiti? Ne — ne! Po naukih Slomšekovih se bomo ravnali v vstrajnem delovanju za narod, a zraven slavnega Slomšekovega imena pozabili ne bomo.

Tu blizu pred nami — sto korakov oddaljen — je hladen grób, ki krije prah in pepel našega Slomška. Mi smo častna straža ob grobu.

O bistra, šumeča Drava, ki tečeš todi mimo, le povej širnemu svetu, kako blažena tla ti tukaj poljubljajaš! O ve, žlahtne vinske gorice, ki tako ljubko venčate Maribor, vedite, da vas je opeval tam Slomšek, čuvajte torej na veke hvaležno njegov spomin!

A mi? Mi pa bodimo Slomšekovi goreči, navdušeni učenci in učenke v besedi in dejanju. Vrh tega pa častimo svojega velikega, nedosegljivega učitelja, in kličimo mu iz globin udanega srca vselej, posebno pa danes, pri tej res veličastni svečanosti: «Našemu Slomšku slava! Slava!»

Srebrna kupa.

N tančici žarni na stolu kostenem
Najvišji glavar Faraonov sedi.
Leži mu tuga na čelu meglenem,
Srebrno kupo v levici drži.

Pomigne z drhtečo hišniku rôko:
«Kdo storil med brati nezvesti je čin?»
Pokloni pred njim se hišnik globoko
In hladno mu reče: «Benjamin».

Vstrepečejo ptujci od Kanaana,
V najmlajšega brata upró pogléd.
In groza obide jim srca udana,
Pred stolom stopijo urno vsporéd.

Z očesom žalnim ozrè se nanje
In reče glavar jim milo-trdó:
«V srce me peče hudobno dejanje,
Zakaj ste storili mi, bratje, to?»

«Z najlepšim žitom napolnil sem vreče,
Kar nilska dežela rodi ga nam,
Izpustil starejšega brata iz ječe,
In vi ste kupe oplenili hrám.»

Odvrne mu Juda, prepaden bojazni:
«Kaznuj nas neverne hlapce, glavar!
Pred tvojim obličjem vredni smo kazni,
Da v ječi ugasne vsem solnca žar.»

Zjasni se za hip glavarjevo lice:
«Vsi drugi vrnite se v Kanaan!
Nedolžnim ne bodem delal krivice,
Le Benjamin bodi v verige vkovan!»

Obupno Juda na tlà se vrže
In vikne bolešno, da čuje ves dvor,
In divje na prsih obleko raztrže
Sinov kanaanskih prestrašeni zbor.

Polglasno opomni Dana Ruben:
«Živi-li v spominu še oni ti dan,
Nezaben očetu in nam poguben,
Ko Jožef zapuščal je Kanaan?»

V Egipet smo brata prodali kruto,
Ko v srcih do njega nam gôrel je črt.
Jehova krivico maščuje ljuto,
V Egiptu preti nam kazen in smrt.»

Obriše sôlze in Juda vstane,
Prekriža rôke na prsih in dé:
«Poslušaj, gospod, nas hlapce udane,
Zakaj tvoj ukaz nam morí srcé!

Prišli smo že drugič v deželo plôdno
Za gladno družino žita iskât.
Zapuščali težko smo zemljo rôdno,
Ker z nami odhajal najmlajši je brat.

V solzâh se je oče od njega ločil,
Naložil nam sadja žlahtnih dreves,
Da tebi ga damo, in skrbno naročil:
Varujte zénico mojih oces!

Ljubezen je sivega otea in nada,
Na mater pokojno Rahelo spomin.
Nezmerna žalost očeta obvlada,
Če tu mu ostane najdražji sin.»

Zaplaka glavar tedaj glasovito,
K možém ga korak ponese krilât:
«Ne bodi vam dalje, bratje, prikrito,
Jaz Jožef sem, nékdaj prodani brat.

Moj hišnik vam kupo je v vrečo položil,
Da krivdo nekdanjo izbriše vam kes.
Ne bodem vas Bôgu, ni kralju tožil,
Raduj se Egipet in Izrael ves!»

Anton Medved.

Kampánjskemu dečku.

Un santo, un santo» — iztézaš ročici,
Srebrno takó ti beseda zvení,
Da k ljúbljeni ž njo bi pohitel rodíci,
Podóbice, deček, srcé ti želí.

Podóbice, je-li, na nebu svetnika,
Da vès bi zamaknjen oziral se v njó,
Ki bila oltarcu bi tvojemu dika,
Ki čuval z ljubeznijo bi jo zvestó?

Kakó sem te rádosten, deček preprôsti,
Kampánje¹⁾ puščôbne pozâbljeni sin—
Po svétu mladine sem videl zadôsti,
A tvoj neizbrisen mi bode spomin!

Na mène se ptujca oziraš boječe,
Sramljívo utripljeta veji očés,
Ko solza pod njima ti plaha trepeče,
V nji solnce se gleda s premódrimi nebes.

«Un santo», ponavljata ustnici róžni,
Krasôtno ti lica okrogla se rdé,
«Un santo» — in žárneje, deček ubóžni,
Pod vêdrim ti čelom poglédi goré.

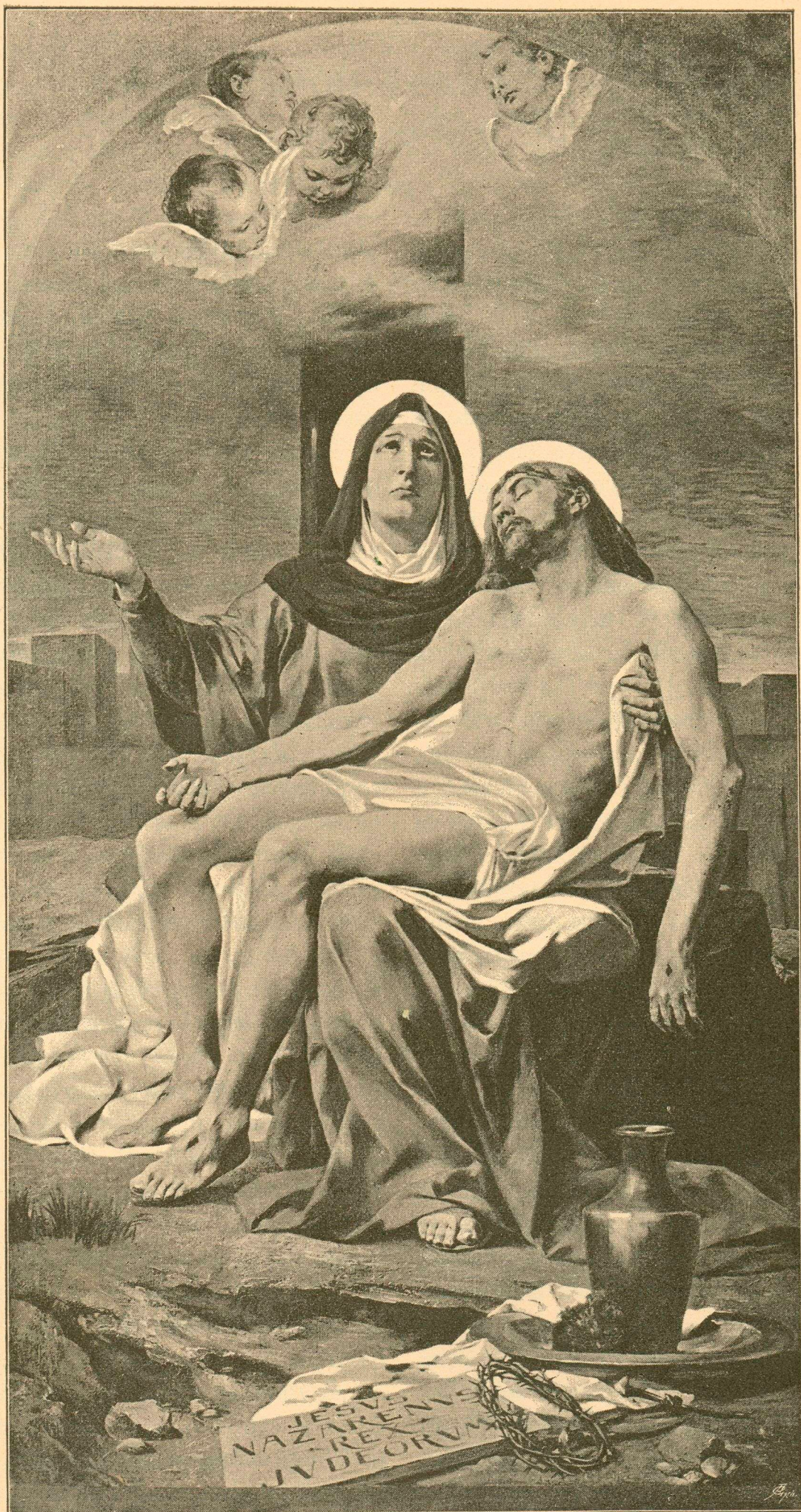
Z obraza zrcali se duša ti čista,
Oskrómnost otróška in tiha krotkóst:
Da rôka je moja navajena kista,
Naslíkal umétnik bi tvojo mladost ...

Takó pa naj prôšnjo le čujem ti vnéto
In željo, ki v nežnih jo prsih gojiš:
Ná — angela, deček, podóbico svéto,
Saj angelu sličen ti mêní se zdiš!

M. Opeka.

¹⁾ Kampanja (Campagna) je pokrajina okrog Rima.

Žalostna Mati Božja. (Naslikal † Jurij Šubic.)

Iz nove dôbe.

(Spisal Ivan Sovrán.)

IV.

Sredi notranjega mesta je imel dr. Glück pisarno. Že od nekdanj je na Dunaju preveč odvetnikov, in le boljši in previdnejši se morejo hvaliti z obilnim in dobro plačanim delom. Glück je imel pri tem srečo; zlasti je zastopal mnogo kupcev.

Od doma ni bil reven; oče njegov je sicer prišel iz Galicije s praznim žepom, zato je prinesel seboj svojega rodú zvitost in vstrajnost. Hodil je s krošnjo po gostilnah in z novci, ki si jih je tako pridobil, igral je na borzi. Židovski krošnjariji niso redki med borzijanci, seveda včasih kateremu tudi izpodleti, in nakrat mu splava vse bogastvo po vodi. A žid ne obupa; z izprošenim novčičem, dejal bi, začne iznova in tako čaka — sreče. Stari Glück je že izprva dobro pogodil; za primeroma kratko dôbo je imel že denarja kakor toče. Ni čuda, da jedincu, ki ga je šolal za pravnika, ni bilo treba stradati. Nekaj pred smrtjo je sicer oče precèj stotakov zaigral, a vendar se je sin še smel šteti med imovite. Po očetovi smrti pa je odprl svojo pisarno; neslo mu je tudi dobro, in dr. Glücku se je nabiral denar naglo. Vendar ni bil zadovoljen. Zdelo se mu je, da je odvetniški stan še mnogo prenizek zanj, imel se je namenjenega za kaj imenitnejšega na svetu.

O sebi je v obče rad mislil in sebe je cenil nad celi svet; čudil se je bogastvu svojih idej, temeljiti globokosti svojega mišljenja, in rad si je domišljjal, kako blago in plemenito srce bije v njegovih prsih. Kadar so se pri vinu

sestajali somišljeniki, končeval je svoje govore: «Moja jedina skrb, moje jedino geslo je: delovati za blaginjo človeštva. Ko porekó zanamci: nekdanj je živel dr. Glück, želim si le, da bi pristavljali: zastonj ni živel.»

Vere ni imel. «Sila človeškega duha (pri tem je seveda mislil nase), ki se javlja v oživotvorjenih idejah, je Bog», tako je zatrjeval. Krščanstva ni poznal skoro nič, dasi se je rad bahal s svojim poznavanjem posamičnih verskih sestavov. O tej stvari ga je bilo težko poslušati; tudi njegovi najboljši drugovi so se mu že smejali, ko je vedno zatrjeval, da brez rek Inda in Ganga bi ne bilo svetoštefanske cerkve in sploh — nobene vere.

Ni čuda: novodôbno židovstvo mu ni dalo na pot v življenje tiste kremenitosti, stalnosti in hkrati vznesenosti, ki je potrebuje naše dni v velikem svetu vsak, kdor hoče versko živeti; ni mu je dalo, ker je samo nima. Izgubivši tisto malo verstva iz mladih let, delal si je zato sam Boga in — vero. Pri tem mu je seveda pomagala družba, med katero je živel.

Že za mlada je vstopil v požunsko prostozidarsko ložo; tam se mu je prilegalo, in za nekaj let so ga volili celó za «stoloravnatelja». Na Dunaju sicer ni smela loža nastopiti s svojim pravim imenom, kakor še sedaj ne sme, a zato so se zbirali bratje v društvu, ki so mu dali ime «Humanitas». Tam so ukrepali in kovali namere za bodočnost; tam so tudi sklenili, da hočejo podpirati «socijalno-demokratsko» gibanje med

delavci, to je ono prizadevanje, s katerim hočejo zlasti delavci dobiti v roke vso oblast in odpraviti razločke posameznih stanov. Karr in Pinkeles sta se ondukaj izučila za svoje delovanje.

Misel je sprožil dr. Glück. Knjige zloglasnih socijalistov so mu bile zmedle glavo; posebno Lassalla in Fouriera je rad prebiral. Zvezal se je z nemškimi in francoskimi socijalistovskimi prvaki, in stalno so si dopisavali, kako se giblje njihova stvar.

Bilo je prvi dan po onem večernem delavskem shodu. Dr. Glück je v pisarni sedeč še jedenkrat vse premislil, kar je bil prejšnji večer videl in slišal. Zadovoljno si je mêl roki in po tihem si je častital, da je tako krasno izvrêl svojo nalogo. Kar nič se mu ni ljubilo lotiti se dela; na lažno se je zibal na stolu in se igral v domišljiji s slikovitimi prizori; v teh je videl sebe kot slavljenega načelnika vsemu gibanju, oči so mu pol zaprte gledale v strop, ustne so mu pa bile nepremično raztegnjene v ljubezniv nasmeh, kolikor sploh more biti ljubezniv nasmeh židovskega odvetnika.

V tem sanjarjenju ga zmoti Karr. Z globokim poklonom vstopi, zamrmra nekaj neumevnih besedij, sklene roki na prsih in potem pravi:

«Velečastni, včeraj ste mi veleli, naj pridem. Pričakujem vaših ukazov.»

«No, le brez nepotrebnih obredov. Danes se pogovoriva po domače.» Odvetnik se je zdel nekaj nevoljen, da ga je prišlec vzdramil iz sladkih domišljij. A takoj se je premagal in prijazno je posadil Karra poleg sebe.

«Kako pa vam je ugajal sinočni večer, brate?»

«Gospod doktor, koder vi podajete ideje človeškemu razumu in vi narekujete čustva srcem, tam je vedno in

povsod vidna sila božanstva. Vpliv vaših besedij je bil nepopisen. Še nekaj takih večerov, in sto tisoč delavcev gre za vami, kakor vam drago.»

Črnikasto lice Glückovo je od veselja zažarelo, in živo je pritrjeval Karrovim besedam.

«Ljubi moj Karr, vse je v redu; začetek je bil dober. Saj je bilo dovolj jasno moje znanstveno utemeljevanje, kaj ne; za take govore treba študij, treba mislij. Ali ste opazili, kako je ta lepi socijalno-demokratski nauk v zvezi z našimi načeli in nameni? In kaj ne bi! Da, človeštvu svîta nova dôba; slobode in bratovske enakosti rajska pesem se že sklada, ne bode več dolgo, pa jo zapojemo, in tedaj se porušijo zatiralcem prestoli. Srečen sem, da živim v takem času in da morem tudi sam kaj pripomoči k sreči človeštva.»

«Veličastno misel ste izrekli, gospod doktor. Tudi jaz sem tega mnenja, da je socijalna demokracija najboljšo sredstvo našim vzvišenim nameram. Vsak čas je sicer vzbujal trinogom nasprotnike, a ti nasprotniki so bili le polovičarski, nekateri so postali potem sami še hujši trinogi, kakor so bili prejšnji. Mi smo nasprotniki vsej družbi, vsemu družabnemu življenju. In v tem nas umevajo jedini socijalni demokratje. Njihova ideja je našega izvora, uresničili jo bodo za nas, ali bolje: mi jo bomo uresničili ž njimi v blaginjo zemljanom.»

«Res je taka. A poglavitno je vendarle to-le: Nobeden nas ne more ovirati. Vsi zatiranci v Evropi bodo za kratko združeni; boj ne bode dolgo trajal, tej sili se ni z odloki, ni z bajoneti ne bode ustavljalo. Zato pa na delo! Mi, ki jasneje vidimo in umevamo srce človeško, mi smo poklicani za voditelje. Že smo pričeli; nadaljujmo tako, in zmaga je naša!»

«Uprav iz tega namena sem prišel k vam, da po vašem sinočnem naročilu zvem, kaj nam bodi prva skrb. Dejali ste: listi in knjižice so sedaj najpotrebnejše.»

«Da, tako je. Tiskana beseda in govori so naše orožje. Nekaj pismenih poskusov že imamo, a iz večine so se lotili stvari premalo izobraženi, polomikanci izmed delavskega stanú samega. S temi ni nič. Treba nam temeljitih in oglajenih spisov. Že od nekdaj sem pri tem mislil na vaše sodelovanje.» Karru je dobro del ta migljej, ki ni bil brez vzroka. Mož je bil precěj izšolan, raznovrstne stvari je že izkušal in sedaj je deloval že več let sèm jako pridno pri nekem dunajskem časopisu. Tu se mu je ugladila pisava, naučil se je pisati o vseh stvareh, tudi o takih, katerih ni umeval. Vesel je bil odvetnikovih besedij in poklonivši se je dejal:

«Vedno sem pripravljen za dobro stvar pomagati po svojih močeh. Samo navodila bi si želel od vas, gospod doktor!»

«Prepričan sem bil, da mi bode vaš odgovor po volji. Veliko pričakujem od vas. Stvar je imenitna. Najpreje je treba, da se izbijejo delavcem predsodki in sicer pred vsem tisti, ki so najbolj nasprotni našim vzorom. Sami že veste, kaj mislim. Težko je dopovedati navadnemu človeku, da mu ni treba biti nikomur pokornemu. Saj misli, da mora imeti gospodarja in da je dolžan pokoriti se mu. S to mislijo se je rodil, v njej je vzrastel. Domača hiša in šola sta mu to misel dokazovali. Brez gospodarja se ni misliti ne more. Treba mu je dopovedati, da je sam svoj gospod in da naj sluša le tistega, kogar si sam izbere.»

«Umejem vas, gospod doktor. Verstvo in vse, kar se drži verstva, to je najhujši

trinog. Vera pa podpira vsako drugo oblast. Če si kdo izbere Boga za najvišjega oblastnika, potem so mu druge oblasti le potrebna posledica.»

«Da, to je gotovo. Toda iz početka nam ni treba tega prejasno poudarjati. Prva misel, za katero je treba delovati in o kateri se nadejam, da nam vi pišete knjižico, bodi ta-le: Vera je stvar vsakega posameznika. Mi spoštujemo vero kot človekovo prepričanje, drugega spoštovanja in priznavanja ne sme zahtevati. Duhovniki hočejo z vero delovati tudi na javno življenje, seveda za svoje sebične namene. To je krivica in nezmisel. In ta krivica in ta nezmisel se mora najtočneje razkriti. Zraven pa seveda pristavljajmo vedno, da nam niti na mari ni, škodovati veri, ali jo pobijati.»

«Saj je tudi ne bode treba, razpadla bode sama ob sebi, ko se ljudstvo dovolj izobrazí.»

«Brez dvojbe. Zato pa napišite prvo knjižico v tem zmislu! Poudarjajte, da je vera zasebna stvar; če si kdo naroči duhovnika in pri njem išče tolažbe, tedaj je to prav tako, kakor če si išče čevljarja ali krojača. Bodite uverjeni, da bomo s tem več dosegli, nego z najhujšimi boji. Ljudje bodo potem cenili vero, kolikor je vredna. Koliko si pridobimo po tej poti! Kdor je pa tako neumen, da se ne bode na tak način popolnoma izvil predsodkom, takemu ni pomagati. Škodoval nam pa tudi ne bode.»

Zadovoljno sta se oba zakrohotala pri teh besedah, in dr. Glück si je z velikim ponosom zavihal redke brke. Pomolčala sta za trenutje, potem pa prične zopet odvetnik:

«Knjižica se mora prevesti tudi na češki jezik. Čehov je veliko med delavci. Kaj ne, da je sinočni prvi govornik,

delavec, tudi Čeh? Všeč mi je; Pinkeles nam je ž njim mnogo ujel.»

«Čeh ni, kolikor vem, a Slovan je; iz južnih deželâ nekje je doma. Saj menite Kosma, gospod doktor?»

«Da, Kosma; že v drugo slišim to ime, pa vselej sem ga pozabil. Neukretno je, kot vse, kar je slovanskega.»

«Tudi on sam je še nekam neroden, vendar vse kaže, da je na dobrem potu. Ida ga je že omrežila, in sedaj je torej v najboljših rokah.»

«Ida nam je izvrstna pomočnica. Če bi ne imeli shodov v njenih prostorih, bili bi še sedaj v povojih. Mnogo jih je zvabila k nam, mnogo utrdila, a vse vodi za nos. Vsakdo izmed naših se je že zagledal vanjo, saj veste iz svoje izkušnje, gospod Karr, kaj ne? Sicer pa pustiva to! Brat Pinkeles naj se sedaj izkuša vrniti za nekaj časa kam drugam, da nam pripravi pot. Ulmer ga je zapodil — ha — ha! Zameril bi mu in po bratovsko bi se osvetil za našega zgovornega Julija, če bi ne imel ta Ulmer tako lepe hčerke. Le povejte nesrečnemu, izgnanemu Pinkelesu, da je denarja dovolj. Naša «Humanitas» ima pridnih sotrudnikov. Nekateri ženske pobirajo po celem mestu — za dobre namene. Iz Pariza in Berolina dobivamo tudi, kolikor si želimo. Zato naj le pridno rabi. Zvit in pretkan je dovolj, res čudovito zna omamiti človeka. Sami gredó potem za njim, ko vidijo njegovo ljubeznivost in usmiljenost. Ali ste ga že videli pri tem poslu?»

«Videl sem ga jedenkrat slučajno, kako je pokazal svoje nežno srčece neki delavki, kateri je stroj zdrobil roko. Malo da se nisem na glas zakrohotal. Ravno so jo privêdli iz tovarne na ulico. Vse je bilo krog nje. Voz jo je že čakal, da jo prepelje v bolnišnico. Ženske so stokale, moški so zijali,

Pinkeles pa se je preril do nje, obraz mu je bil na kremžo, in prav zdi se mi, da sem opazil debele solze pod očmi; kje jih je vzel, še danes ne vem. Glavo je imel po strani in gledal je, kakor bi se kanil obesiti. «Uboga žena! Oj, kakšna nesreča, kaj bode z otroki!» tako je tarnal in z velikimi pripravami je izvlekel iz svojih ožuljenih hlač mošnjiček in ji dal nekaj dvajsetic, potem pa je glasno zaihtel. Vse ga je gledalo, in večina je zajokala ž njim. S takim ponašanjem nam več koristi, nego tisoč drugih z govorjenjem. Od tedaj poznam Pinkelesa; ž njim se ponašam sam pri sebi, in kakor je zamazan in siten, vendar ga ne dam za kar si bodi!»

Karr se je pri tem pripovedovanju iz srca smejal.

Nekaj časa sta se še tako pomenkovala, potem pa sta se razšla polna novih načrtov. Še tisti dan se je lotil Karr svojega dela. «Vrnimo veri pravo veljavo», mu je dal naslov. Pisal je z veseljem in z vnemo, saj ni bilo — zastonj. Dr. Glück mu je obljubil stotak za knjižico. Že naprej mu je izplačal polovico.

Vse je bilo v gladkem tiru. Kosem je kar gorel za novo zvezo; tudi drugi delavci, kar jih je bilo navzočih pri večernem shodu, računali so že prvi večer naprej, kdaj se jim izpolnijo želje in se jim vrnejo pravice. Vcel ni bil med njimi. Peter ga ni mogel spraviti s seboj. Zaman je bilo dopovedovanje in nagovarjanje. Ko mu je drugi dan Kosem razvijal celi načrt, povedal mu je lahkoživi Čeh kar na kratko:

«Sedaj šele vidim, kakšni norci ste. Takih budalostij še nisem slišal.»

Peter se je razjezil, in do dobra sta se zbesedila.

«Ti tako ne živiš drugemu, kakor trebuhu. Pamet in srce si zaplesal že

zdavna in zapil s capinkami. Pojdi k Dunavu in vanj skoči, najpametneje bode. Jedino dobro delo moreš izkazati človeštvu», zavpil je Kosem nad Voce-lom. Ta pa se je trpko nasmehnil in mu dejal: «Sedaj pa res vidim, kakšni prijatelji ste vi revežu delavcu. Zatrju-jete, da se hočete zanj bojevati; če pa ni vaših neumnih mislij in če vam na slepo ne veruje, potem ga pa pošiljate v Dunav. Mojega plesú mi ne oponašaj, če si prav socialista! Koliko je bilo pa vas sinoči treznih, hej? Naštej jih no, sam si jo zjutraj komaj prilomil domov! Opiti in poveseliti se sme le vaš pristaš, kaj ne?»

Razdraženi Peter je skočil v tovariša. Lahko ga je podrl na tla in penèč se od jeze ga je bít in suval. Vocel pa je škripal z zobmi in po tihem klel, obetajoč maščevanje. Še tisti dan sta se ločila v sovraštvo. Vocelu sicer ni bilo nič hudega, vendar je bil ves iz sebe, ko je spravljal svoje stvari in odhajal. Bil je sicer krotke nravi, a Petrova surovost ga je razkačila.

«Pokažem mu, temu divjemu norcu, da bode pomnil, kdaj se je lotil Vocela», tako je ponavljal sam sebi in stiskal pest. Večletna prijazna zveza je bila nakrat raztrgana. Razdrla jo je strast in zaslepljenost.

Tudi drugodi po delavskih stanovanjih je bilo to jutro mnogo žalostnih prizorov. Vina in jeze polni delavci so se vračali vsak v svoj dom z žalostno novico, da so iz tvornice odpuščeni ali da jim je zmanjšana plača. Bogokletstva in divje grožnje so bile tolažba, s katero so tešili svoje družine. In če se je oglasila sestradena žena in izkušala pomiriti moža, pretepel jo je za odgovor. Marsikatera je še tisti dan jokajoč spoznala, da je nov zli duh šinil v njenega moža. Saj so mu med drugim

tudi to vbili v glavo, da zakon velja le dotlej, dokler sam hoče. Novi nauki so ga poučili, da žena ni več tovarišica njegovega življenja, da ni ž njo zvezan do smrti pred Bogom in pred ljudmi, marveč da je le stvar, ki si jo obdrži, dokler se mu poljubi, katero pa tudi lahko odžene, kadar mu drago.

V prepiru in sovraštvu, med jokom in vzdihovanjem so se vprvo pokazali novi socialni demokratje. Kdor ne vé, kako razdene in opustoši brezbožnost um in srce, ta ne umeje nove dôbe.

Na gumpendorfski cesti, kjer je Ida imela svojo krčmo, stal je tudi rokokodelski dom. Vsak večer so se shajali ondi pomočniki bistrít si duha in vedrit si srce. Obakrat, ko se je Kosem pozno v noči vračal domov mimo prijaznega poslopja s sv. Jožefom na čelu, zasklelo ga je nekaj v srcu. Včasih je bil tudi on v tej hiši doma; večkrat je otožen in obupljiv vstopil čez njen prag, vselej pa se je miren in zadovoljen vračal domov. Ali je bil ta mir tudi goljufiv? Ali je bilo veselje, katerega se je tolikrat naužil v teh prostorih, le slepilno? Tem in enakim vprašanjem, ki so se mu usiljevala, ni znal odgovoriti, s strastjo jih je udušil. «Mi smo slobodni, naša je zemlja, gospodarja ne poznamo. Smrt zatiralcem!» tako si je ugašal spomine iz prošlosti. Prejšnji tovariši Kosmovi so ga že dalje časa pogrešali v društvu. Nekateri so ga videli v družbi Pinkelesovi, in to se jim je zdelo izredno sumno. Ko so se pa v torek zvečer sešli in jih je več zatrjevalo, da hodi Kosem v Idino krčmo, ni bilo več dvoma, da je zašel na slaba pota. Gostilna in še bolj gostilničarica sta bili na slabem glasu. Svoje misli so razodeli duhovnemu podpredsedniku, v hiši stanujočemu. — To poročilo je globoko užalostilo duhovnika. Pozvedoval

je razne stvari, a ve  mu niso mogli povedati, kakor da se jim zdi Kosem  e izgubljen za društvo. Imeli so ga vsi radi, zato je bilo gospodu Josipu iz srca hudo zanj. Priporočal ga je tovarišem v molitev, naročil jim je, naj izkušajo sniti se   njim in ga v prijateljskem pogovoru zvabiti nazaj; sam pa je obljubil, da ga hoče  e skrbneje iskati in se truditi za izgubljeno ov ico.

O Idini krčmi ni vedel  e ničesar; želel je najpreje o tej se pou iti. Preje, nego je slutil, razjasnilo se mu je vse.

Dva dni potem je sedel v svoji sobi, opravljajo  dnevnice. Mislil si je  iveje nego kdaj, kako potrjuje cerkev duhovnika v Gospodovi službi, kako skrbno mu ohranjuje v spominu božjo voljo in božje resnice. Večkrat na dan mu nalaga apostoljsko vero; z molitvijo Gospodovo mu nekako ve e vse njegove naložene molitve in v 118. psalmu, ki ga moli duhovnik dan na dan v dnevnih urah, opominja ga prizr no in krepko božjih zakonov.  e skrbi tako cerkev celó pri duhovniku, da ne pozabi božje volje in božjih zapovedij, koliko mora biti nevarnostij šele za svetnega človeka, da jih ne pozabi. Tako si je mislil naš gospod Josip, in ko mu je pogled zdr nil skozi okno v vrtinec velikega življenja, in se je spomnil, koliko jih je, ki pozabijo pota Gospodovega in tekajo brezskrbno po cesti pogina, tedaj se mu je od pomilovanja razširilo srce, in v vseh njih imenu je molil: «Moja duša dremlje iz otožnosti; potrdi me po svoji besedi!» (Psalm 118, 28). Boj za življenje jih je spravil v otožnost. Pozabili so zato nate, zadremali so. «Daj jim pamet, in preiskovali bodo tvojo postavo, ter jo izpolnjevali iz vsega srca» (pr. v. 34). Naš znanec je odlo il knjigo in se zamislil. V tem nekdo potrka. Komaj je mogel

odgovoriti,  e vstopi črno oblečena gosp , približa se mu, pripogne kolena in jokajoč vzklikne: «Velečastni, usmilite se me, pomagajte mi!»

Duhovnik stopi za korak nazaj in resno in odločno zakliče: «Vstanite in povejte, kaj želite. Poklekava se pred Bogom, ne pred ljudmi.» Vajen je bil takih nastopov; premeteni ljudje, zlasti gosposki berači, izkušajo  esto na tak način pridobiti srca dobrotnikov. Zato se mu je zdela tudi objokana ženska sumna, in nekam osorno je pristavil:

«Izrazite se brž; nimam časa na preostajanje.»

Mlada  enska drobnega, bledega lica si je obrisala oči, vstala in upogniv a glavo, je polglasno izpregovorila:

«Oprostite mi, velečastni, mojo predrznost, a nisem se vedela obrniti drugam; za trdno se nadejam, da me ne zapustite. Najbolj nesrečno ženo na svetu imate pred seboj.»

«Torej, kaj želite, in kdo ste?» vprašal je rezko duhovnik.

«Vidim, da me ne poznate ve . Lidija Raab — vaša nekdanja učenka — vas prosi sveta in pomoči.»

«Vi ste mala, živahna Lidija? Res! Pa sedite in povejte mi, kaj vas te i. Ne bil bi vas spoznal; izpremenili ste se. Spominjam se vas kot pridne, pobožne deklice. Rad vam pomorem, kar bodem mogel.»

Bleda gospa zaihti pri teh besedah, potem pa pravi:

«Gotovo vam je, velečastni, znano, kaj se je zgodilo z menoj, odkar sem izstopila iz zavoda.»

«Ni mi znano prav nič drugega, kakor to, da ste se šli v petju izobra at na tukajšnji konservatorij. Grofica Flunk vas je menda podpirala; kaj se je pozneje godilo, ne vem.»

«Da, grofica Flunk mi je kriva vse nesreče. Kaj sem vedela, kakšna je prihodnost izšolane pevke.»

«Dobro še vem, kako je grofica pregovarjala vas in mene in redovnice, vaše učiteljice, in kako sijajno bodočnost vam je obetala. Jaz sem bil vedno proti temu, in ko sva se poslovila, ponovil sem vam še jedenkrat, da premislite, je-li bode dobro za vašo dušo, če se posvetite novodôbnemu gledališču.»

«Da, vi in M. Eleonora sta me svarila, sedaj umevam vajine besede. A jaz sem se udala pogubnemu vabilu nespametne ženske.»

«Grofice ne smete soditi pretrdo, draga Lidija. Ona je plemkinja; te vrste ženske imajo često svoje čudne misli in napačne predsodke, če so prav sicer pobožne. Odkar vas je slišala pri neki predpustni predstavi v samostanu, zatrdjevala je vedno, da ste vi jedino za ópero. Naposled ste ji sami verjeli in slušali nje svét, kaj ne? In kaj je bilo kasneje z vami?»

«Kratka, pa žalostna povest se je snovala z menoj. Dovolite mi, da vam jo nekoliko narišem. Na konservatoriju sem bila še dosti srečna. Podpirali so me nauki, v katerih so me vzgajale nepozabne redovnice. Stanovala sem doma in pečala sem se le s svojim predmetom. Igrala sem in pela; v družbe nisem zahajala. Vendar sem videla kmalu, da je krog mene skoro vse pokvarjeno. Tovarišic je skoro vsaka imela svojega zavetnika, in govorile so le o darovih, ki so jih prejemale od njih. Prečastni, to sami dobro poznate.»

«Da, žal, preveč poznam nesrečno stališče, katero ima mlado, izobraženo dekle v našem času. Po zunanjem licu bi človek sodil, da je prva v družbi. Še pol-otroku se ji vse klanja in laska,

a vendar jo ves ta sijaj spravlja le v najhujšo sužnjost. Umorí ji krotkost in požrtvovalnost njeno, in s tem jo uniči; za svoj namen postane nesposobna, življenja ne pozna, v krepostih se ne vadi in že zgodaj — pokvarjena — toži in vzdihla. Nesrečna je sama, nesrečni so tisti, ki živé z njo. Brez števila vzgledov nam kaže sedanjost.»

«Sama sem izkusila prav to in zdi se mi, da berete v moji duši, kar ste ravnokar govorili. Pa, naj nadaljujem! Pri raznih vajah in koncertih, koder sem pela še kot učenka, opazoval me je posebno bistro neki časnikar, po imenu Karr. Kmalu sem dobivala od njega dolga pisma z malimi darili. Bila sem toliko nespametna, da jih nisem takoj vrnila. Imela sem vse to za igračo in niti mislila si nisem, da pride iz tega kako zlo. Nadležnost nesramnega pisarja, ki je poleg vsega še žid, bila je vedno večja. V listu, v katerem je poročal, bilo je ob vsaki priliki največ hvale o meni. To se mi je še dobro zdelo. A nesramnost Karrova je bila naposled tolika, da me je povsod zasledoval. Začetkom sem ga z lepa odganjala, a naposled sem resno in odločno zahtevala, naj miruje. Še ni bilo konca. Bila sem razjarjena nanj. Moj Bog, da bi bila vedno tako trdna ostala.» Vzdihnila je pri tem mlada žena, in solze so jo oblile. Za trenutje je zopet pričela:

«Spominjam se, kakor bi bilo danes. Imeli smo zadnjo preskušnjo. Vse me je hvalilo. Ko smo že končali, prihiteli so vsi tisti raznovrstni dobrotniki in zavetniki med nas častit in klanjat se nam; tudi Karr je bil prišel. Slinil se je okoli mene in silil vame s pravo židovsko predrznostjo. Parkrat sem mu dejala, naj me pusti; ko pa ni odnehal, dala sem mu na vso moč zaušnico.

Pomislite le moje stanje, moja nesrečo in recite, ali ni bila pravična moja jeza?

Da bi bila šla takoj domov, bilo bi dobro; a bila sem še od petja razburjena in nisem se mogla krotiti. Vse se je spogledalo, in nebrojno zabavljic je

doletelo žida in mene. Karr je pri tem zaklel in odšel.

Drugi dan je bil že ves dogodek prav lažnivo zasukano popisano, in o nadutosti in surovosti Lidije Raabove je zvedelo celo mesto. Grofica Flunkova

Jezusa devajo v grob. (Slika Rafaelova.)

mi je pisala še tisti dan ježno pismo, v katerem mi je po dolgem oštevanju prepovedala, naj ne vstopim več v njeno hišo, in mi najodločneje odrekla vsako nadaljno podporo. — Hudo je bilo zame. Moj oče, kakor veste, so bili za knjigo-

vodjo v Lemmovi trgovini; odkar so rajna mati umrli, ni bilo sreče pri hiši. Saj vam je znano, da so me zadnja leta imele redovnice zastonj. Oče so vse porabili, in delali smo dolg na dolg. Od doma nisem mogla pričakovati podpore,

dasi sem je tedaj najbolj potrebovala. Treba je bilo dobiti mesto v kakem gledališču. Potrebovala sem potrebne obleke in denarja za darila. Brez denarja ali brez kakega imenitnega zavetnika ni mogoče dobiti pri gledališču nobenega količkaj boljšega mesta. Tožila sem očetu in se jim jokala dan na dan. In — dosegla sem, toda kako? Strah me je! Oče so si izposodili denar v trgovini na skrivnem, češ, nekaj mesecev se že dá prikriti, in potem lahko povrnem jaz s svojim zaslužkom.

Res sem dobila mesto v Badenu. Brez Boga sem zalezla v ta žalostni stan, zato pa tudi ni bilo nikjer blagoslova. Potrosila sem vse za obleko in lišp, prihranila si nisem ničesar. Poletni čas sem nastopila; Dunajčanov je bilo vse polno po letoviščih okoli Badena, med njimi tudi bogati bankir Aron Kohn, šestinpetdesetleten vdovec. Slavili so me povsodi kot pevko in hvalili mojo postavo. Kohn je jel gledati za menoj. Oprostite, velečastni, da vam te nesrečne dneve svojega življenja le na kratko popišem. Ne smem se jih spominjati. Bogatin žid — saj jih poznate! Vsakovrstno me je lovil; naposled mi je ponujal — zakon. Ustavljala sem se. Tu pa pride od očeta brzjav, da so na sledu izneverjenju: „Če ne bode danes do štirih popoldne šeststo goldinarjev, izgubljeno je vse. Vem, kaj mi je storiti“, tako se je glasil. Bila sem iz sebe. Oče izneverjalec, samomorilec: kakšna sramota! Bledlo se mi je po glavi in za par minut sem bila skoro nora. Vse mi je rojilo v domišljiji, a samo jedna pomoč se mi je kazala: bankir Kohn. Na Boga nisem marala misliti. Šla sem k židu, vesel me je bil; na kolenih sem ga prosila, naj mi posodi dotično svoto. „Sto tisoč je tvojih, a ti bodi moja, sicer ne novčiča.“ Ni

se dal pregovoriti, in nazadnje sem jaz prodala dušo za — 600 goldinarjev. Brzjavno je nakazal v svoji banki očetu denar, in rešeni so bili. Za mesec dnij sva pa pri dunajskem magistratu imela poroko.»

«Uboga Lidija», vzkliknil je duhovnik in žalostno povetil glavo. Gospa pa je zakrila v svileni robec objokano lice. Vzdihujoč je nadaljevala:

«Oj, kakšen zakon je bil! V kakšno družbo sem bila prišla! Videti se nisem mogla poleg grdega žida. On me je pa vlačil okrog in se najnesramneje bahal z menoj. Samo v cerkev me ni pustil; slobodna nisem bila niti za trenutje. Vsi so pazili name. Vest se mi je oglašala; hotela sem na vsak način v cerkev. Nato me je pa zadnjo nedeljo peljal k brezverskemu shodu tu v vašo ulico v gostilno neke Madjarke. Dejal mi je, da tam časté Boga; pregovarjal me je, naj pomagam peti; vsega sem bila že navajena in javno nisem hotela delati sramote, slušala sem ga. Videla sem brezversko družbo. Grozna je. Ugledala sem tudi Karra, ki je javno nastopil ondu kot odpadli duhovnik. Vse je vrelo v meni, prejšnji spomini iz samostana so mi oživali, od nedelje sem še jasneje spoznala, kje da sem. Vero sem zatajila, brez Boga živim v stalnem grehu: kaj bode iz mene? Tako sem premišljevala in trdno sem sklenila, da tako ne sme biti še dalje. Danes sem zvršila sklep, ostavila sem židu pismo, zahvaljujoč ga za vse, in pristavila, da je brezuspešen vsak trud. Živa se ne vrnem več k njemu. Prva pot mi je bila v cerkev, kamor sem hodila preje. Zdelo se mi je, da me svete podobe zopet prijazno gledajo z oltarjev, kakor nekdanj nedolžno deklico. Prav iz srca sem se razjokala, kakor že nekaj let sèm ne. Potem sem

prišla k vam, iskat pomoči. Ne zavržite me; zavržena sem bila doslej. Svetujte mi, kaj mi je storiti!» Z obilnimi solzami je pričala, da govori resnico. Kakor otrok k očetu, tako je bila prišla nesrečna učenka k svojemu duhovnemu učitelju.

Duhovniku je pa žarelo lice; saj je imel pred seboj ovco, ki je bila izgubljena. Očetovsko jo je potolažil, povedal ji, kaj naj stori, da jo zopet vsprejmo v cerkev; obljubil ji je za prvi čas

varstvo pri Elizabetinkah. Natančneje jo je izpraševal o brezverskem shodu, in razjasnila se mu je tožna resnica, da je tudi Kosem zašel v to družbo.

Ko je Lidiya odšla s priporočilnim pismom naravnost v samostan, pokleknil je duhovnik in dolgo molil.

«O moj Bog, posezi vselej tako milostno v žaloigro pozabljivega sveta, da bi se vsi osrečili in vsi rešili.» Tako je končal, in upanje mu je zasvetilo v srce.

(Dalje.)

Vaški pohajač.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

Dražba je bila. Za našim umrlim župnikom so prodajali pohištvo in druge premične stvari, med temi tudi knjige. Za malo drobiža sem bil tudi jaz nakupil nekaj starih knjig in za nameček še dobil zvezek iz navadnega pisalnega papirja, katerega je bil pokojni gospod župnik lastnoročno sešil in obrezal. Na prvi strani je bilo umetelno zapisano: «Chronica parochiae in Bono Campo», t. j. zapiski o župniji v Dobropoljah. Vesel sem bil, ko sem prečital naslov, saj mi je povedal, da je na teh listih kos zgodovine domačega kraja. Komu pa ni drag domači kraj!

Nekega zimskega dne sem listal v zapiskih kronike in čital odstavek za odstavkom. V šolah pridobljena latinščina mi je zadostovala, da sem razumel vse, zlasti zató, ker knjiga ni pisana v posebno težki latinščini, marveč so izrazi prav domači in lahko umevni. Na strani 57. te pisane kronike slóve odstavek: «Die III. ante Kalendas septembres anno MDCCCLXIII. mortem

obiit Hieronymus Hlebec, vulgo ‚Vaški pohajač‘, interemptus ab iratis hominibus, quia vicum Korita furore actus delevit incendio», to je: «Dne 30. avgusta l. 1863. je umrl Hijeronim Hlebec, po domače ‚Vaški pohajač‘, usmrten od razsrjenih ljudij, ker je vas Korita požgal v besnosti.»

Ko prečitam ta odstavek, spomnim se čudne, že zastarele zgodbe, ki se je prigodila v naši Krájiní.

V naslednjih vrstah podajem vso zgodbo, nič več, nič manj, kakor se je zgodilo, in po resnici tako, kakor je bilo.

Incipiam!

I.

Bilo je pred tridesetimi leti. Vedro poletno nebo se je razpenjalo nad našo ljubo Krájinó, in solnce je razgrevalo gola, skalnata rebra, da je kar od tal žehtela vročina. Dan je bil tak, kakor jih ima Krájiná v vsakem poletju preveč: vroč in suh; v zraku je bilo polno prahú, kateri se je vzdigal s potov in njiv; v

vodnjakih že ni bilo vode, in blatni vaški kali so že presihali. Vodna golazen se je menda grizla in prerivala za boljša, globočja mesta v kotanjah, zakaj ječanje kukcev in stokanje urhov se je razlegalo prav obupno okoli smrdečih kalov. Včasih je potegnil suhi vshodni veter ter je napravil še več prahú. V hlevih je mukala žejna živina in pomaljala suhe jezike iz gobca, kmetje so se pa ozirali na nebo, ni-li kje kaka meglica, ki bi prinesla zaželenega dežja. Na poljih je bilo malo ljudi, saj niso mogli vstrpeti zaradi neznosne vročine; sedeli so v senci okoli domov in spali, ali pa kaj lahkega opravljali. Stari dedci so sedeli v družbah, kadili in se prepirali, ali bode skoro deževalo, ali bode suša še dalje pritiskala. Uganili so, da se morda še tista voda posuši, kar je je po kalih, in jo bodo torej morali iskati ljudje v podzemeljskih jamah ali pa v Krki, če bodo hoteli hraniti sebe in živino.

V Koritih, veliki vasi v ravnini, je ležal na smrtni postelji imoviti kmet Trznar, katerega je čakala le še krsta in jama na tem božjem svetu. Vedeli niso, kakšna bolezen ga je vrgla na postelj, samo to so za trdno vedeli brez ranocelnika in ranarice, da ne bode tlačil več trave, da ne bode več pil vinca, da stori le še pot iz hiše v jamo. In blizu takó se je zdelo Trznarju samemu, saj je sam prosil gospoda, in po njegovih lastni želji se je spisala oporoka.

V rebri za vasjo je tistega popoldné ležal pod košatim hrastom človek, nekaj časa vznâk, nekaj časa na trebuhu. Često je zamahnil z roko po zraku ali se je pa oplazil po obrazu, če je muha sedla nanj, ali je kaka mravlja poskušala svoje čeljusti na njegovi koži. Pogum proti takim sovražnikom si je vnemal s krepkimi kletvicami.

Nekaj posebnega je bilo na tem človeku, za naše kraje je bil skoro ptuj. Prvič je bil kosmat, kakoršen ni bil takrat v vsej Krajini razven kakega učitelja nihče, in v delavnik je bil v poletnem času oblečen v telovnik. Kdor bi ga ne bil poznal, mislil bi bil, da je kak ptujec, ki išče službe po teh krajih; po zanemarjeni zunanosti bi pa bil sodil, da je kak potepuh ali berač ali kaj jednakega, ki se klati okoli in v vročini polega v sencah. Veščega opazovalca bi motilo samo to, ker ni imel pri sebi niti vreče, niti malhe, niti palice, kar bi naznanjalo nekoliko njegov obrt.

Včasih se je nekoliko privzdignil in se ozrl na vas. Toda čudne misli so ga menda pri tem navdajale, zakaj temni obraz se mu je srdil, stiskal je pest in žugal . . .

Takó je ležal in kradel Bogu čas kake dve ali tri ure. Solnce je že zdavnaj storilo pol dnevnega pota, vročina je ponehaval, po vaseh so zatrobili pastirski rogovi. Kmalu opazi naš znanec na nasprotnih rebrih črede in zasliši mukanje goved in žvenkljanje zvoncev.

Tačas nekako pride po stezi iz vasi ženska in krene v reber. Naročni jerbašček je pričal, da gre kam v drugo vas ali kamor koli, za nas je to brez pomena. Spešno je hitela po stezi in zrla predse v tla in je na videz nekaj premišljevala ali pa molila. Ker se ni ozirala, ni opazila v senci človeka prej, dokler ni prišla vstric njega. Ko ga pa opazi, zdrzne se osupla in upre oči vanj. Spozna ga takoj, ustavi se, sklene roki in izpregovori:

«Lej ga, Jeroma! Kaj počneš? Kaj ležiš in se dolgočasiš? Domov pojdi, očetu držé svečo!»

«Da bi te vrag! Ali sem te vprašal, baba, po čem so suhe trske ali kâli?» razjezi se naglo ogovorjeni in se urno skloni.

Žensko je menda surovo govorjenje užalilo. Zavrne ga z jezo in nevoljo:

«Lej ga! Mislila sem, da si vendar že pametnejši. Saj si človek. Pojdi k očetu in mōli, mōli! Saj očeta ne vidiš nikdar več!»

«Ti pr čarovnica, ali me boš ti učila, kaj je prav, kaj ni? Izgubi se, da te ne vidim!»

«Duša brezbožna, oče umira, idi k njemu, ako imaš še kaj srca, ako si še kristijan!» pravi ženska jezno in mu zažuga.

Takrat se pa v senci ležeči človek pobere na noge.

Ženska spozna, da je razkačen, in zato hitro zbeži po stezi. Ta stori nekaj korakov, potem ji pa zažuga grozeč ji:

«Čakaj, tega ne pozabim, da si se obme izpodtaknila, ko sem v senci ležal! In ti še rečem, da ne brusi jezika, sicer bodem o priliki pogledal, kake korenine ima, ker ne more pustiti nikogar v miru!»

Ženska morda ni slišala te grožnje, zakaj v groznem strahu je bežala, da ji je kar sapa pohajala in se niti ozreti ni upala.

Jerom — takó ga je poklicala ženska — se obrne in pogleda v ravnino in na vas, ki je stala takoj pod rebrijo. Nekaj časa takó stoji in nekaj premišlja, potem pa reče polglasno predse:

«Ne grem, ne grem, naj se stegne stari, čas je že! Prej se nisva mogla videti, zakaj bi se sedaj dolgočasil, gledajoč ga, kako se vije — — — Oče! — kaj to meni? — Sem-li mar jaz kriv, da je moj oče? — Sem mu li kaj dolžan? — Ničesar! — Sem mu li kaj prizadejal? — Ničesar! — In vendar — ni me mogel trpeti! Preziral me je, zaničeval, podil iz hiše! Hu! Tega ne

morem pozabiti! Hu! Tega ne, nikdar, nikdar»

In morda je bil glas vesti, ki mu je kakor daljni odmev dejal:

«On je tvoj oče, tvoj rodni oče!»

«Ne, tak človek ni oče!» sikne strastno in stisne pest.

Potem pa naglo odide po grmovju, govoreč s seboj in mahajoč z rokami. Gredé pogleda v mošnjico, koliko ima še denarja. Razuzdano veselje mu zaigra na obrazu, ko je seštel denar. Mnogo ni bilo, a vendar zadosti, da zamori vzbujeno vest, ki se mu oglašala v prsih. Hitel je, kakor bi bežal pred kom. Kmalu dospe v ravnino in potem hiti po stezi med njivami. Dolina se oži čimdalje bolj, gore se bližajo druga drugi, in čez pol ure pride v samotni jarek. Še nekaj minut mine, in Jerom se ustavi pred neprijazno hišo. Suha smerekova vejica je pričala, da se v tej hiši toči vino in žganje.

V veži se srečata z gospodarjem.

«Hoho, Jerom, ti tukaj? Kodi hodiš? Tako te iščejo, kakor struško ranarico.»

«Kdo me išče?»

«Brat je bil tukaj, sestra je po tebi vprašala, in neki deček, kaj vem, čegav, hotel te je imeti. Pravijo, da je tvoj oče hudo na koncu.»

«Pravijo? No, naj le bode! Čampelj, prinesi vina, prinesi, če ga imaš, če ne pa žganega!»

«Imam — za denar!» reče z izvestnim glasom krčmar Čampelj in od strani pomeri Jeroma.

«Za denar! Kako pak? Kaj misliš, da pijem vbogaime? Prinesi, vse plačam, ako pa ne, piši! Čul sem, da predno mineta dva dneva, je Trznarjeva hiša moja.»

Čampelj neverjetno zmaje, potem pa vendar gre v klet. Jerom pa stopi v zaduhlo sobo. Pri črvivi mizi je sedel

pivec. Na pozdrav vstopivšega Jeroma izpregovori:

«Héhé, bratec, od kodi pa ti? — Na! Pij! Izplakni si malo zaprašeno grlo, da lože poveš, od kodi in kam, in koliko ti nese beraštvo!»

Govoreč porine polni kozarček na vogel.

«Pij, plačano blago, zaslužen blago, dobro žganje!»

«Kdo pa si ti, malhar, da mi praviš — bratec? Kdo si?» pravi Jerom srdit, da ga berač primerja sebi.

«Héhé — kdo? Kaj sem? Velik gospod — berač!»

«In ti, duša beraška, misliš, da so vsi ljudje berači?»

«Vsi niso — pa ti si, nič se ne sramuj!» govori berač, kateremu je žganje razvozlalo jezik. «Naš stan — dober stan.»

«Môlči, dedec, jaz nisem berač!»

«Nisi še — — pa bodeš!» odvrne berač porogljivo. «Jaz poznam ljudi dobro, in zdi se mi — — —»

Jerom je bledél od jeze in izvestno bi bil planil na berača, da ni videl na mizi ponujenega kozarčka z močno pijačo. Tako si je pa mislil: berač ni hudoben in ne vé, kaj govori, ker je že pil. Stegne roko po kozarcu in v usta nesoč pravi:

«Na, pa pijem, da ne bodeš mislil, da sem hud, ker si me imel za berača.»

Rekši izprazne kozarček.

«Prisedi in pij z menoj; usmiljen sem in tudi tebi privoščim pijače, dokler je imam sam.»

«Meni? Kaj me poznaš? Veš, kdo sem?»

«Ne poznam te, pa kaj takega si, kakor sem dejal. Malhe res nimaš in palice tudi ne, pa vse drugo, kar je na tebi, s tisto kocasto brado, ne obeta dosti.»

«Ne, ne, ti prijatelj, berač nisem, jaz sem poštenega kmeta sin, jaz sem Trznarjev Jerom iz Korit.»

«Iz Korit si? Lej ga, blizu imaš do doma! Jaz sem pa s Smuke doma. Prav za prav sem Kočevar, toda odkar brnjám, pozabil sem že jezik. Pravijo mi Gregec.»

Med tem prinese krčmar Čampelj polič vina in ga postavi pred Jeroma. Jerom natoči in pomakne kozarec svojemu sogostu. Ta ga jako zadovoljen zvrne v grlo.

«Kje si pa bil, ker te ni bilo doma in so te iskali domači vse popoldne?» vtakne se krčmar v pogovor.

«Vprašaj, kje sem bil? V senci sem ležal in spal.»

«Oh, ti, Jerom, tepec si bil in tepec si!»

«Kaj praviš? Jaz sem tepec?» razsrdi se Jerom.

«Kaj nisi? Tepec si in še velik tepec in le poslušaj, zakaj si tepec! Kadar kdo umira, tedaj je vedno dobro biti pri hiši. Lej, kako bi bil ti danes lahko doma in bi bil prišel do denarja, ko je stari že pojema! Saj veš, da ne more vzeti ničesar seboj! Sedaj so pa že drugi planili po denarjih.»

Jerom se nevoljen opre na mizo. Krčmarjeve besede so se mu zdele resnične.

«In kakšna je oporoka? Koliko ti je zapisal?»

«Ne vem.»

«Ne veš tega? Pri oporoki te ni bilo doma? Sedaj pa vidim, da blazniš», razjezi se Čampelj. «Oče se odpravlja s sveta, sin pa okoli kolovrati. Oče нареkuje oporoko, sin pa v senci leži.»

«Ne javkaj, Čampelj, kakor star krokar. Idi in pritisni nekoliko pipo!»

«Tebi? Na kaj? Denarja nimaš, obleka je raztrgana, na brado ti pa ne zaupam.»

«Zaupaj mi na domačijo, na hišo, njive, živino, na kar hočeš, duša oderuška! Nosi pijače!»

«Na tvojo domačijo? Kje jo pa imaš? Kdo ti jo je dal?»

«Stari umrje, in moje je vse.»

«Ako nisi bil pri oporoki, nimaš ničesar. Saj se nista nikdar prav mogla!»

«Bodemo videli, čegavo je vse! Prinesi vina, pravim! Na upanje ne pijem. Tu je še nekoliko več, kakor za jedenkrat.»

Rekši vrže mošnjiček na mizo, da denar prijetno zazveni.

Cvenk in žvenk udobrovolji skopega gospodarja, da pograbi steklenico in gre v klet.

«Ne-li, bratec, velik skopuh!» izpregovori berač, ki je prej molčal in pohlevno gledal krčmarja.

«Oderuh in slepar!»

«Prav praviš, oderuh in slepar! Verjemi mi, da me je ukanil najmanj za tri prgišča moke, ko sva naredila prej kupčijo, in slabo jo je plačal, slabo.»

«Zakaj pa prodaješ?»

«Ej bratec, po svetu je ne morem nositi. Ljudje so preradodarni in mi prehitro napolnijo vrečo!»

«Torej se ti dobro godi?»

«Dobro, ne smem se pritožiti! Ti si pa sedaj revež, ko ti umrje oče, kakor slišim.»

«Revež? Zakaj? Gospod postanem in nič drugega. Hišo bodem imel in denar in oženim se potem in pil bodem, kolikor bodem mogel. Pa reci, če res ne bodem gospod, kakor jih je malo pri nas!»

Berač prikima počasi, plašno in zavidljivo zre svojega soseda, zakaj odgovor njegov ga je iznenadil. Jerom se mu je zazdel res velik gospod, dasi ga je pred malo časa imel za berača.

Krčmar prinese namestu poliča poln bokal.

«Da mi ne bode treba prevečkrat v klet, prinesel sem večjo mero.»

«Prav.»

Jerom pije in ž njim pije berač in tudi krčmar ni hotel od mize, saj je vedel, da Jerom dá rad piti. In da bi se mu še bolj prikupil, pohvali ga in pritrdi njegovemu vedenju.

Zaužito vino jih je razburilo. Jerom se je rotill, da mora biti hiša njegova, in je preklinjal svojega očeta. Berač je cmokal z jezikom, pil in objemal Jeroma, imenujoč ga bratca. Krčmar je pa še bolj podpihoval razvnete strasti, da je smel še bolj piti.

In včasih je prodrlo hripavo krokanje iz krčme. Bili so divji napevi, nespodobne napevke, kakor so bili surovi ljudje, ki so jih peli. Ne upam si jih zapisati.

Solnce je lezlo za gore in velike sence so objemale dolino. Pusta Draga skoraj ni videla več velike dnevne luči.

Hrup v gostilni je postajal čimdalje večji, petje razuzdanejše, ukanje in žvenk kozarcev silnejši.

Iz daljave so pa prinašali razburkani zračni valovi otožno zvonjenje tudi v Pusto Drago. Toda nihče se ni prekrižal in molil za dušo, ki se je ločila s sveta in šla uživat plačilo za svoja dela.

Trznar je bil mrlič.

II.

Težko je umiral Trznar. Oslabel še ni bil toliko, da bi pozdravljal smrt kot rešiteljico pozemeljskega trpljenja; bil je še trden, saj je živel šele nekaj čez petdeset let. Delal je pridno in gospodaril dobro, da se je dom ž njegovim gospodarstvom pospel med sosednimi domovi, ne po višini ali zunanjosti, temveč gmotno. Hiša in zemljišče sta

bila brez dolga, in marsikak goldinar je bil varno na pósodi pri sosedih. Trznarju je šlo vse dobro in gladko, žalostil in jezil ga je samo najstarejši sin Jerom. Veliko si je prizadejal, da bi ga obdržal na pravi poti, veliko se trudil, da bi mu olajšal življenje. Toda čimbolj ga je ljubil, tembolj ga je sovražil sin in mu nagajal, kolikor je mogel. Celó sedaj, ko je oče ležal, ogibal se je sin hiše in ni maral priti k očetu, ni ga hotel pogledati niti za trenutek. Prišel je pač, kadar ga je prignala lakota, toda ni pristopil k očetovi postelji, da bi ga tolažil, ampak je vselej hitro odšel po svojih čudnih potih.

Oče je pa hrepeneč čakal trenutka, ko pristopi ljubljeni sin k postelji, da si napase ž njim oči, in mu s slabotnim glasom dopové, da ga ljubi, da naj mu odpusti, ako je bil ž njim kdaj trd in osoren. Izpraševal je vedno, kje je, in prosil, naj ga pokličejo k njemu. Toda sin je bil trdosrčen, s kletvijo in roganjem je odgovarjal solzam matere, prošnjam sestre in brata, bežal je z doma in begal po samotnih rebrih in dobravah, posedal po zakotnih krčmah in pil — pil na blaznost.

Kako rad bi bil oče prvorojencu oporočil kmetijo, toda vedel je, da mu ne sme, ako neče uničiti vse domačije, ako neče, da se njegovi ljudje ne razkropé po vsej Krájini. Vedel je, da mu ne sme izročiti gospodarstva, ker je bil sin hudoben, pa tudi še bolan na umu. To je oče dobro skrival v svojem srcu, ker je mislil, da drugi tega ne vedó, to pa zato, ker se je Jeromu le malo-kdaj bolj poznalo. Takrat je bil pa vselej bolj divji in je pohajal po samotnih potih, ali pa pil, kolikor je mogel.

Iz tega važnega vzroka je Trznar oporočil domačijo drugemu sinu, izgo-

voril je pa Jeromu pri hiši dobro hrano in stanovanje do smrti, obleko in pa nekoliko denarja po previdnosti gospodarjevi.

Poslednji dan je bilo pred njegovo smrtjo. Oslabel je bil že toliko, da ni mogel glasno govoriti. Okoli postelje so stali žena, otroka, sorodniki, sosedje, toda bolnik še ni bil zadovoljen, z očmi je iskal nekega obraza, in kadar so se odprla vrata, pogledal je, ne prihaja li oni, katerega si najbolj želi njegovo očetovsko srce.

«Jerom, moj sin!» vzdihoval je s slabotnim glasom in proseče upiral oči v ženo, kakor bi ji hotel reči: «Poišči mi sina, privêdi mi ga!»

Pač so ga iskali povsodi, toda Jerom se jih je ogibal; najti ga ni bilo nikjer.

Zaman je bilo pričakovanje, zaman hrepenenje očetovo, sina ni bilo.

Smrtni znoj mu stopi na čelo, solze mu zaiskré v očeh. Zroč malo razpelce v desnici, vzdihne globoko in votlo: «Odpuščam mu.»

In s tem vzdihom zapusti njegova duša trohljivo telesno posodo. Mrtvaška bledost prevzame njegov obraz, mrliški duh se polagoma razlije po hiši.

Žena in otroka obupno zaplačejo, sosedom in sorodnikom se zresné obrazi in solze sočutja jim zaigrajo v očeh. Ganilo jih je hrepenenje očetovo po otroku, in marsikomu se je pristudil nepokorni, neusmiljeni sin.

Trznarja so devali na oder, cerkveni zvonovi so pa otožno peli mrtvaško pesem, oznanjujoč na široko, da se je preselil zopet nekdo s sveta, in so pozivljali k molitvi za njegovo dušo, ki potrebuje morda usmiljenja božjega.

Votlo brnenje zvonov je napolnilo tudi ozračje Puste Drage. Toda tam ni občutil nihče teh resnih zvokov, glasnih opominov. Vinski duhovi so praznovali

svoje hrumne in nesramne veselice. Sin je pil, sin je pel in se razuzdano veselil očetove smrti, saj je bil uverjen, da napoči sedaj zanj dôba slobodnega življenja, slobodnega in neizmernega popivanja, brez opominov in prošenj skrbnega očeta.

Tiha noč se je umikala belemu dnevu. Zvezde so bledele in izginjale, mesec je lezel za gore, jutranje nebo se je jasnilo in rmenilo, zvonovi so naznajali mlado jutro. Takrat se pred Čamp-

ljevo krčmo v Pusti Dragi vzbudi naš znanec Jerom. Mêl si je zaspane oči in ugibal, kje je. Ko dobro izpregleda in opazi okolico, znano hišo in poleg sebe svojega sinočnjega tovariša, spomni se vsega. Čudno se mu ni zdelo, da se je vzbudil na taki postelji, zakaj bil je že vaje vsega; potiplje se pa v žepu za mošnjico. Najde jo res, toda bila je prazna: naj jo je še tako obračal, našel ni ničesar. Krepka kletvica je bila njegova jutranja molitev, in če bi se bila

«Velikonočni blagoslov». (Narisal Jurij Subic.)

njegova želja res izpolnila, pogreznil bi se bil v tistem hipu sleparski krčmar Čampelj v neizmerno peklenško žrelo. Žal je bilo Jeromu za denarce in premišljal je, koliko je zapil. Toda ni se mogel spomniti. Kazalo mu ni drugega, kakor iti domov, da dobi tu kaj denarja, saj je vedel, da mu ne zaupa v vsej Krájiní noben krčmar niti bora. Vstane in prevalí berača, hoteč ga prebuditi. Berač nekaj zamomlja in spi dalje.

«Aló, malhar, na noge! Oprtaj vrečo in pojdi za kruhom! Vse imaš prazno, malho, mošnjo in želodec», zavpije mu na uho Jerom.

Toda dedca ne premoti vpitje prav nič.

«Stara goba je popila več vina, kakor jaz. Čakaj, malhar, drugič ti že pokažem, kako se pije na ptuj račun!»

Po teh besedah Jerom odide po poti v Korita. Nič ni bil dobre volje. Glavo je imel težko od zaužite pijače, lačen je bil in denarja ni imel več. Domov

ni šel rad. Vedel ni, ali še živi oče ali je že mrtev, toda s tem si ni belil preveč glave, sovraštvo se mu je obudilo zopet z vso silo, da bi očeta najrajši ne videl, ne živega ne mrtvega. Premišljeval je, kje bi dobil denarja. Čudno je bilo res, da je dobil Jerom doma kak krajcar, ker so vedeli, da vse za pravi. Sam ni prosil nikogar, rajši je odnesel kako kokoš, žito, ali kar se je dalo premakniti in v denar spraviti. Dajala pa sta mu denarja oče in mati: mati zato, ker se ji je smilil, oče si ga je pa hotel s tem pridobiti. Takó je imel Jerom za pijačo vedno nekaj.

Solnce še ni bilo izšlo, ko pride Jerom v vas; ljudje so ravno vstajali. Nekako čudno mu je bilo pri srcu, ko se je bližal domači hiši, in nekaj se je zopet oglašalo v njegovih prsih:

«On je tvoj oče, tvoj rodni oče!»

Toda Jerom tega zoprnega, pa resničnega glasú ni mogel preglušiti.

Ko stopi v vežo, osupne, zakaj v hiši je bilo vse nenavadno mirno in pospravljeno; zadišalo mu je po gorečih svečah in še neki drugi duh mu je silil v nos. Jerom postoji in posluhne. Iz hiše mu udari na uho enakomerno šepetanje, iz čumnate pa globoko vzdihovanje. Te vzdihljeje je poznal dobro, saj jih je čul čestokrat; takó je vzdihovala le njegova mati. — Hoteč vstopiti v hišo, odpre vrata. Toda ne stopi še čez prag, opre se na podboj in zre v hišo, kjer je imel mnogo zreti. Na visokem odru je ležal med platnom mrlič, njegov oče; sveče so dogorevale, nekatere pobožne ženice so sključeno sedé pol v spanju molile za dušo pokojnikovo. Pri njih je sedela njegova sestra in objokana zrla v truplo očetovo.

Jerom je hotel zbežati, toda neki notranji nagon ga je zadržaval, da se ni mogel umakniti.

Sestra se ozre in ugleda svojega brata.

«Jerom! — moj brat!» vzklikne otožno in se mu približa. «Kje si bil? Od kodi prihajaš? Iskali smo te ves dan, a nismo te našli. Zakaj nisi prišel k svojemu očetu? — Oh, Jerom, Jerom!»

«Môlči, môlči, sestra! Ne blebetaj! Kdaj je umrl oče?»

«Jerom? Ali nimaš v prsih sinovskega srca, da te ne gane pogled mrtvega očeta? Ali nimaš nobene solze, da bi jo potočil iz žalosti? Jerom, ne bodi takó trdosrčen, pridi in poklekni k odru, nagléj se očetovega obraza, katerega vidiš zadnjič na tej zemlji! Môli za dušo očetovo, prosi ga odpuščenja — za vse — —.»

Govoreč ga prime za roko in ga vleče k odru; on se pa ne more upirati njeni volji in se bliža odru.

Odkrije se, seže po kropilu in pokropi z blagoslovljeno vodo svojega mrtvega očeta; nato se spusti na kolena, in ustnice se mu zamajejo. Opazoval je mirni obraz očetov, katerega že dolgo ni mogel gledati takó brez sovraštva. In hipoma se mu zazdi, da gleda oče z onega sveta nanj; vsaj tako so ga premotile na pol odprte oči očetove.

In takrat se skloni sestra k njemu ter mu šepne na uho:

«Môli, môli, oče ti odpuščajo!»

Vzbujene starice si pomenljivo pomežikujejo, sujejo s komolci in šepetajo druga drugi:

«Vidiš ga, sedaj je šele prišel! Móli, prej ga je pa krel in še včeraj ni maral priti, ta pohajač, k svojemu očetu.»

«Izprijeni otrok! Zakaj sta mu pa vse dovolila!»

«Prav se jima godi. Kar sta vzredila, to imata. Pohajati sta mu pustila, postal je pohajač, vsem ljudem na poti.»

«Vsem na poti! Le meni verjemi, še kleli ga bodo!»

«Ej, dobro ne more končati!»

«Ali si vendar prišel?» ogласi se sedaj mati na pragu. V teh besedah je zvenelo bridko očitane, iz očij ji je sijala gorka materinska ljubezen, na obrazu se je poznala velika žalost.

«Zakaj nisi prišel prej? Zakaj nisi prišel k očetu, ki te je pričakoval do zadnjega vzdihaja?»

Jerom vstane, toda ne more odgovoriti.

«Sin, tega ni zaslužil tvoj oče!»

Polijó jo nove solze.

Te solze so Jeroma čudno ganile, kakor še nikdar ne. Kes se mu vzbudi.

«Ne jokajte, mati! Solze si obrišite!»

In skloni se k ušesom materinim in šepne:

«Lačen sem.»

«Oh, nisem vedela tega. Pozabila sem, da nisi doma ničesar jedel. Pojdi sem!» rekoč gre v čumnato.

«Glej, Jerom, kako si nespameten! Doma imam vsega zadosti, ti pa lačen in žejen pohajaš okoli. Kaj ti je tega treba? Doma bi bil in živel mirno!»

Jeromu se je tajalo zakrknjeno srce. To se je zgodilo pa vselej takrat, kadar je bil treznejšega uma, ko ni imel denarja ter je bil lačen. In če mu v takih trenutkih ničesar ni dejal oče, bil je dober in pameten.

Jedel je hlastno, mati je pa sedela pri mizi in ga gledala ljubeče s solzami v očeh.

«Oj, Jerom, ko bi ti vedel, kako te je ljubil rajni oče!»

Jerom zmaje, češ da ne verjame.

«Vedno je popraševal po tebi, vedno se je oziral v duri, kdaj vstopiš, in na posled, ko ni mogel drugega več govoriti, je dejal: «Odpuščam mu!» In tebe ni bilo! Oh, Jerom, ti ne veš, koga si izgubil!»

«Očeta.»

«Pač očeta, toda kakšnega očeta! Tako ne ljubi noben oče svojega sina, kakor te je ljubil on.»

«O, o, mati, tega mi nikar ne govorite! Recite raji, oče te ni mogel trpeti!»

«Oh, Jerom, ali se ne bojiš Boga, da govoriš tako? Oh, kako le moreš dvomiti o očetovi ljubezni?»

«Kaj ne bi? Če je bila to ljubezen, kar je oče počel z menoj, pa tudi ne vem, kaj je ljubezen. Oče me je črtil, ne ljubil.»

«Bog ti ne šteje za greh pregrešnega govorjenja! — Kaj ti je pa storil žalega?» pravi mati, hoteč mu razjasniti vse dvome, sedaj, ko je videla, da se mu lahko kaj dopové, zakaj železo se kuje le, dokler je varko.

«Storil mi je mnogo. In da ne bode mislili, da ne govorim resnice, razložim vam vse. Poslušajte torej!»

«Zakaj te ni ljubil?»

«Ne vem, zakaj, samo to vem, da me ni ljubil. Ko sem bil deček, že me je črtil. Ničesar nisem smel delati, vedno je kričal name, brat in sestra sta pa počela, kar sta hotela.»

«Jerom —» Hotela mu je dopovedati, da tega ni smel početi, kar je sam hotel, da je tak človek blazen, ki hoče kuriti na vrtu, pobija kokoši itd. Toda molčala je, saj je vedela, kako se Jerom hitro raztogoti, ako mu kdo očita blaznost.

«Da, tako je bilo. Ker me ni mogel videti, dal me je potem v Ljubljano. Videli ste, kako sem prosil očeta, naj me pusti doma. Toda moral sem v mesto. Dali so me v stanovanje hudi babi, ki me je pretepala in stradala, da sem jokal po dnevu in po noči. Dobil sem knjige v roke in se moral učiti, ako pa nisem znal, vihtela je baba nad mano palico; postil sem se v šoli, in

kadar je prišel oče v mesto, ni imel lepe besede.

«Jerom, Jerom, kaj govoriš!»

«Ha, kaj govorim? Resnico. Veste, zakaj so me dali v mesto? Da bi se me iznebili na lep način, da bi me bila v mestu baba ubila in sestradala — in Jeroma bi ne bilo več na svetu. Toda jaz — — —»

«Môlči! Môlči, Jerom! Ne blazni! Oče ti je hotel dobro, oče ti je hotel preskrbeti boljšega kruha, kakor ga ješ sedaj», vzklikne mati, in šele sedaj ji je bilo jasno, da je sin imel vsako očetovo dejanje, s katerim mu je hotel olajšati življenje, za golo sovražstvo.

«Prišel sem nalašč domov; raji sem bos, raztrgan in lačen hodil po rebrih, tu sem bil vsaj varen življenja. Toda očetu zopet ni bilo prav. Besnel je nad menoj, ako me je le videl. A jaz sem bil vedno pazljiv, gledal sem vedno, da mi ni mogel nič zlega učiniti. Nazadnje je bil z menoj prijazen in sladek, da bi me bil nekega lepega dné — — pa, hu! prej je moral leči na mrliško posteljo, kakor jaz. In sedaj sem prost. Sam svoj gospod sem, in kar je bilo njegovega, to je sedaj moje.»

Zadovoljen in hkratu porogljiv smeh mu je igral na obrazu. Mati je pa objokovala grozne zmote svojega sina. Hudo ji je bilo zlasti zato, ker mu ni mogla pregnati teh zmot, ker mu ni mogla vsega dopovedati; kar si je vbil v glavo, o tem se ni dal pregovoriti. In v ušesih so ji zveneale besede rajnega moža:

«Odpuščam mu.»

«Mati, kakšna je oporoka? Ali je zapisano vse name?»

Mati je bila v veliki zadregi, ker ni vedela, ali bi bilo dobro povedati mu

resnico, ali ne. Po kratkem premisleku se vendar odloči:

«Ne vem. Nisem bila pri oporoki, ker nisem smela biti. Priče pa molčé.»

«Ne veste?» reče porogljivo Jerom. Mati je morala poznati po glasu, da ji sin ne verjame.

«Pa to je jednako, ali je prepisano, ali ni. Jaz sem najstarejši.»

Mati prikima, saj ni vedela, kaj bi odgovorila. Materino srcé je trpelo velike muke. Mož je bil mrtev, sin je tako nesrečen, in sedaj se je bala še hujšega, kadar Jerom zvé, da ni dobil domačije. S strahom je zrla v bližnjo bodočnost.

«Mati, imate-li kaj denarja?» pretrga sin molk.

Mati ga pogleda žalostno in ljubeče, ter reče s prosečim glasom:

«Jerom, glej, oče leži na mrtvaškem odru, ostani doma, ne spodobi se ti sedaj stikati okoli in popivati po krčmah.»

«Ej, kaj to meni, jeli oče živ ali mrtev? Jaz hočem denarja.»

«Jerom — — —»

«Kakor hočete!» Po teh besedah pusti mater samo in gre iz čumnate. Le mimogredé ozrši se na mrtvega očeta gre v skedenj in leže, da se še nekoliko naspi.

Mati pa sklene roki, vzdihne globoko in udano, in tiha, srčna molitev se vzdiguje k Vsemogočnemu. Materino srce najde tolažbe v molitvi.

Ljudje so hodili kropit Trznarja in ti dobrosrčni ljudje so jo pomilovali in tolažili.

Malo pred poldnem se vzbudi Jerom in ležé premišlja, kaj bi storil: ali bi ostal doma, ali pa šel. Jezilo ga je, ker mu mati ni dala denarja, in zato se je rotiti, da se zmaščuje. Takrat pa zakukurika domači petelin pred skednjem. Jerom se spomni hitro nečesa,

plane z veselim obrazom pokoncu, gre iz skednja, in čez nekaj trenutkov je petelin trepetal v njegovih rokah in togotno bil s perutnicami. Jerom se je zadovoljno režal, tiščal petelina in hitro šel po vrtu, da pride prej iz vasi. Čez pol ure je bil v Pusti Dragi in je mešetil s Čampeljem za petelina. Čampelj je bil poleg krčmarja, majhnega kmeta, tudi prekupec za vse. Marsikaj bi se bilo našlo pod njegovo streho, kar se je izgubilo kakemu kmetu. Mnoga kokoš ali petelin, ki ga je imela na vesti lisica, zadavljen je bil v Pusti Dragi, ali je pa od tam potoval na kolih ali na hrbtu v Ljubljano ali v Trst. In iz tega vzroka so pošteni Krajinčanje črtili Čamplja.

Jerom ni dobil za petelina nobenega božjaka, nekoliko žganega mu je obljubil Čampelj zanj in bokal bovleške pijače, katero more samo rojeni Krájinčan piti. Za petelina je popival Jerom vse popoldne. — Čampelj ga je hvalil, da dela prav, ker se ne mara podati domačim; tako je še bolj kuril poleglim strastem, katere je itak budila pijača.

Prihodnjega jutra je bil Trznarjev pokop. Navzlic delavniku je spremilo mnogo pogrebcev blagega pokojnika na zadnji zemeljski poti. Na vseh obrazih se je kazala globoka resnost, nevsakdanja zamišljenost, in mnogemu je zvenel v ušesih rek: Danes meni, jutri tebi. Marsikateri sosed je premišljal, kako bode odslej pri Trznarju; vseh pogrebcev oči pa so uhajale zlasti na Jeroma, ki je ravnodušno in brezskrbno korakal za krsto; poznali so ga dobro in prosili Boga, da ne bi imeli takih otrôk.

Svetokriški zvonovi so pa peli otožno, kakor bi čutili vso bol, ki jo je trpela žena in mati.

Ko so grmele trde prstene grude na krsto, da je votlo bobnela, porosilo se je marsikatero oko in marsikatera usta so šepetala molitvico za pokojnika.

Jedini sin Jerom ni potočil solze, ni molil, brezčutno je zrl tugujočo mater, brata in sestro in je odšel prvi s pokopališča.

Ljudje so se pa ozirali nevoljni za njim — in pristudil se jim je takrat, močno pristudil.

(Dalje.)

Naša pesem.

Čuloder zlato solnce hodi,
Pesmi pevajo povsodi,
Mesto belo, trg in vas
Gane zvočne pesmi glas:
A lepše, kot je naša pesem,
Nikjer, nikjer še slišal nesem.

Peva Švicar po planinah
Jasno v jasnih visočinah,
Jeka pesem od pečin
Prosto, kot je Švice sin:
Res lepa je planinska pesem,
A čul od naše lepše nesem.

Čul lombardsko petje glasno
V divnih spevih, milo, jasno,
Ker domovje njih lepó
Vnema k petju jih samó:
A lepše pesmi slišal nesem,
Kot naša je slovenska pesem.

Tudi Oger pesmi poje
In slavi junake svoje
In opeva kras gorâ,
Pust tihoto, šum vodâ:
A lepše, kot je naša pesem,
Pri Ogrih slišal peti nesem.

Le ob Kolpi, Krki, Savi,
Le ob Soči, Muri, Dravi,
Čuješ milo pesem vprek,
Naših dedov sladki jek:
Gotovo: kot je naša pesem,
Nikjer, nikjer je slišal nesem.

Ant. Hribar.

Ingov pir.

(Epična pesem. — Speval Bogdan Vened.)

Priukala Vesna cvetna,
 Vesna cvetna, mladoletna:
 Kukaj, kukaj, kukavička,
 Kukavička, mila ptička!
 Vesna nam prinesla cvetje,
 Nam rodila mladoletje:
 Kukaj, kukaj, kukavička,
 Kukavička, mila ptička,
 Poj nam, poj, o mladoletju,
 O njegovem jasnem cvetju!
 Vesna vzkčila nam zelenje,
 Pomladila nam življenje:
 Kukaj, kukaj, kukavička,
 Kukavička, mila ptička,
 Poj nam, poj nam, o zelenju,
 O pomlajenem življenju!
 Vesna zimo premagala,
 Svetu sama zavládala:
 Kukaj, kukaj, kukavička,
 Kukavička, mila ptička,
 Poj nam, poj nam o tej zmagi,
 Njeni zmagi nad sovragi!

~~~~~
 Ingo kneže zove sele,
 Štiri sele, sluge smeje:
 Ajte moji sokoliči,
 Sokoliči, smeli ptiči!
 Odenite si odelo
 Praznično, mirovno, belo;
 S cvetno lipo nakitite
 Glavo si, pa odletite
 Kakor vetrec kriloviti,
 Kakor blisek ognjevití,
 Tja v ravnice sinje Save,
 Tja v gorice kalne Drave,
 Tja k srebrnopeni Soči,
 Tja k Murici bistrotóči;
 Poletite v bele grade,
 Kjer goji si orel mlade,
 Kjer boljar malike moli,
 Inga vojvodo si voli.
 Velmožem se poklonite,
 Poklonite, porecite:
 Ingo kneže vas pozdravlja,
 Dične velmože preslavlja,
 Ingo knez vas poljubuje
 Pak besede beseduje:
 Slava našim otcem slavnim,
 Slava našim dedom davnim!
 Kadar Vesna rajskozala
 Zlo Morano je zmagala,
 S cvetjem je pricarovala,
 Zemljo v zelen odevala,
 Otcí nam so se gostili.
 Vesne zmago so slavili,
 Devi zažigali krese,
 Ker je strla zimske bese.

Caruje sedaj Devana,
 Smrtno spanje spi Morana.
 Da navada se ne zabi,
 Ingo knez na pir vas vabi
 V Ingogradec, kjer stoluje
 In v čast Vesni pir piruje.
 To veleva knez slovanski,
 Ingo nadknez korotanski
 V Ingogradcu ponositem
 V Korotanu kamenitem.
 To recite, odletite,
 V sela, v sejme okrenite,
 Kjer krščanski ljud stanuje,
 Inga vojvodo spoštuje.
 Kmetom zvestim glas nesite,
 Hlapcem vernim porecite:
 Ingo kneže vas pozdravlja,
 Verne kmete vse preslavlja,
 Ingo knez vas poljubuje
 Pak besede beseduje:
 Slava cerkvi, majki naši,
 Koje verni smo pristaši!
 Kadar kukavička kuka,
 Kadar Vesna glasno uka,
 Zmagoslavno zelen nese,
 Ker je strla zimske bese
 In zdrobila carstvo zlobe,
 Carstvo zlobe in hudobe,
 Cerkev božja dan obhaja,
 Ko iz groba Kristus vstaja.
 Kristus zmage venec nese,
 Ker je strl peklenske bese,
 Zdrobil carstvo je hudobe,
 Nejevere in grdobe.
 Cerkev dan sedaj obhaja,
 Ko iz groba Kristus vstaja,
 Dan velikega vstajenja,
 Prerojenega življenja.
 Da se praznik ta ne zabi,
 Ingo knez na pir vas vabi
 V Ingogradec, kjer stoluje
 In v čast križu pir piruje.
 To veleva knez krščanski,
 Ingo nadknez korotanski
 V Ingogradcu ponositem
 V Korotanu kamenitem.
 To recite, odletite,
 Semkaj k meni se vrnite!
 Smeli seli poslušali,
 Poslušali, zavriskali,
 Pak odeli si odelo
 Praznično, mirovno, belo;
 S cvetno lipo nakitili
 Glavo si in odprhnili
 Kakor vetrec kriloviti,
 Kakor blisek ognjevití.

(Konec.)

Iz Novega Mesta v Bosno.

(Piše dr. Jos. Marinko.)

(Dalje.)

Močno me je zanimalo jahanje v Bosni. Konj ima na lesenem sedlu privezano na vsaki strani po jedno vrečo, v kateri nosi krmo zase in hrano za gospodarja; sredi med vrečama sedi jezdec tako, da mu nogi mahata pred njima ob konju ter bijeta žival, vspodbujajoč jo k hitrejši hoji.

Sicer pa je sedaj v Bosni mnogo civilno, ali — kakor pravijo — švabski oblečenih ljudij. Nekateri mlajši, tudi mohamedani, imajo prav lično nošo, a fesa vendar nikakor ne opusté; klobuk kaže ptujca. Tudi vojakom bosanskim so pustili fes.

Prodajalnic je v Banjaluki nekaj takih, kakoršne so po naših mestih; večina pa je urejena po jutrovski šegi, to so »dučani«. Kakšni so ti dučani — prodajalnice? Vse so lesene, stare in nove; če je dučan v zidani hiši, kar je redko, tedaj je vsaj sprednja stran po vsej širjavi lesena. Ta se po dnevu odpre vsa, da vidi vsak mimogredoči človek, kaj je na ponudbo razvrščeno po različnih posodah, med katerimi sedi prodajalec. Dučan je navadno majhen; trgovcu ni treba niti vstati, kadar posega sedaj sem, sedaj tje.

Tudi domači rokodelci delajo v takih dučanih in prodajejo narejeno blago.

Jako so me zanimali mesarji bosanski. Teh je prav veliko v poprej popisanih dučanih, še pogostejše pa vršé svoj obrt kar pod milim nebom. Med njimi je precejšen del takih, ki so tudi kuharji (aščije) ali bolje pekarji, ki prodajajo pečeno meso, cele pečene jance. Čistosti pri njih ne išči; radi tega je blizu teh mesarjev vzduh nekako neprijeten za naše nosnice — a Bošnjakaseljaka to bolj miče in vleče, nego našega kmeta vonj telečje pečenke iz gosposke kuhinje. Da bi jih videli, kako čakajo, kako ti poželjivo pogledujejo, ko ima biti slastna pečenka gotova!

Izmed tega, kar sem opazil pri prečast. biskupu Markoviću, omenjam nekaj

malega. Govoril je samo slovansko, dasi govori tudi nemško, češ, ako se ne bi umela kaka beseda, pomagala si bodeva latinsko. Kako drugače pri nas mnogi mešajo vse vprek, slovenščino in nemščino! Pri sebi ima biskup starega frančiškana jubilanta, svojega polbrata, kateri je župnikoval po Bosni dolgo in v hudih časih. Starček je velik, močne rasti, bele lase imá in ravno take brke — žal, da slabo sliši. Streže in kuha pa biskupu »baba ali baka«, stara Bosanka; njegova rojakinja v navadnem bosanskem krilu. Gotovo daje s tem škof prelep vzgled svojim duhovnom, kako naj bodo ponižni in zadovoljni z malim. Vzdihtil sem: kaka razlika med Bosno in sosedno ji Hrvaško!

Dan potem, ko sem si ogledal mesto, čakal me je zjutraj zopet prijazni frančiškan z vozom. Rad sem šel ž njim. Mimo trdnjave sva hitela na desni breg reke Vrbasa, ob njej proti jugu po romantični pa ozki dolini. Dospela sva brzo v Gornji Šcher (izg. Šéer). Tu je uro od Banjaluke oddaljena, menda že starim Rimljanom znana žveplena kopel. Sedaj je prav navadno in preprosto opravljena; gospodar ji je mogočen, šestdesetleten, ponosen, vendar postrežljiv hadžija. Bel turban priča, da je mož že romal v Meko. Pater se ni hotel kopati; pač pa sem to storil jaz. Hadžiga se mi je izkazal tako ljubeznivega, da je kar odpravil tri Turčine, ki so bili v kopeli, rekši mi: »Da budeš sam u kópeli!« Voda je za kopanje res prijetna in oživljajoča; ima po R. kakih 24—25 stopinj. Tudi vojaki imajo tu svoje kopališče.

Prav zadovoljen s kopeljo sem se poslovil od vljudnega hadžija ter skočil na čakajoči voz. Vozila sva se z zgovornim frančiškanom ob Vrbasu daleč proti vshodu, da sem si še bolj ogledal okolico. Na tej cesti sem videl nekatere mohamedane, ki so kamenje razbijali za posipanje ceste, — tlačanili so! »Prije

dvadeset godina», dejal je moj spremljevalec, «niesu ovako radili!» Pri tem se je gospod zadovoljno nasmehnil in oko se mu je zaiskrilo, češ, vsak ob svojem času! Sedanja vlada ne pozna raz-

ločka med verstvi v Bosni. — Popoldan istega dneva je prišel iz Serajeva deželni vojaški zapovednik baron Appel. Nastanil se je v hotelu «Bosna»; tako sem imel priliko spoznati ga. Mož je

Cvet čajevega grma (*Camelia thea*). (Po fotografiji.)

star, na enem očesu slep — izgubil je oko na bojnem polju. Častitljivi general je videti telesno slaboten, a trdijo, da je vendar krepak, odločen, po vsem vojak. Zvečer so imeli vojaki zaradi tega na hotelskem vrtu koncert. Bil mi

je jako po volji že sam po sebi, a še bolj, ker sem imel prav kratkočasno družbo vojaškega duhovnika E., Madjara po rodu. Gospod je napravil že pred leti izpit za višjo gimnazijo iz klasičnih jezikov in nemščine; zvedel

sem pozneje, da sedaj res poučuje na južnem Ogrskem. Mož se je kazal v svojih nazorih jako pametnega, za vse dobre stvari istinito vnetega izobraženca. Čas mi je hitel jako brzo; skoro pozabil sem, da sem se bil namenil prihodnji dan odpotovati. Vendar si nisem mogel kaj, da ne bi bil popužil še jedne smodčice skozi okno, pod katerim je mogočno korakal bosanski vojak, generalova straža. Kaj takega se mi še ni pripetilo in se mi morda ne bode nikdar več. Nekako ponosen sem legel, češ, bosanski vojak te varuje, da bodeš varno spaval.

Ob 5. uri zjutraj, dné 21. julija, sem bil na pošti, da se odpeljem proti Jajcu. Ko smo se vozili skozi Banjaluko, lil je dež neprenehoma. To me je delalo nekako čemernege. Poprej namreč sem se veselil, da bodem imel lep razgled na Banjaluko, ko pridem s pošto na klanec «Banovac», uro nad mestom. Jedinó s tega kraja se dá videti vsa Banjaluka ob enem.

Predno gremo naprej, oglejmo si pošto in potnike!

Močan, težak voz je; čila, krepka konja razbijata s kopiti pred njim, težko čakajoč, da se dá z bičem znamenje za odhod. Pošta je v vojaški upravi. Zaradi tega je voznik vojak, sprevodnik vojak, in zadaj ima tudi vojak napravljen sedež tako, da z nabito puško ogleduje cesto, po kateri smo se ravno vozili; varuje nas hajdukov, katerih pa sedaj ni več po Bosni. Z menoj je stopil v poštni voz neki «španjol» — žid iz Jajca. Španjole zovejo Bošnjaki stare, že več sto let v Bosni naseljene žide. Prišli so baje iz Španije, ko je zapovedal Ferdinand Katoliški, da naj se ali pokrsté ali pa izselijo. Tudi še sedaj govoré med seboj po španjolsko, z drugimi pa bosansko. Oborožen je bil moj sopotnik z nožem in revolverjem za pasom; oborožena sta bila vojaka na kozliču in tudi jaz sem imel — v papir zavit mal pihalnik v žepu. Podoben sem bil onemu Novomeščanu, ki nikdar ni pozabil revolverja, kadar je šel na pot, a zaradi varnosti ga je zaklenil v prostor pod sedežem, ključ pa spravil v žep. Oboroženi smo bili, pa ko bi bili

prišli res hajduki, ne vem, kako bi bilo; dobro pač ne.

Vojak sprevodnik, pošten Čeh Svoboda, jel nam je res o tem govoriti, češ, da so pred nekoliko dnevi oropali pošto tam nekje v Hercegovini. Govoril je pa tako nalašč zaradi španjola, katerega je predobro poznal. Čifut je istinito brž pokazal svojo srčnost s tem, da je jel neizmerno zabavljati, zakaj vlada vsakega lopova précej ne obesi ali ne ustrelí; zakaj, ko bi se to zgodilo, potem bi bil njegov «krvavo prisluzeni» denar popolnoma varen. Mož je namreč jako imovit, pa tudi velik stiskač. Sicer pa ni bil tako oduren, kakor mnogi njegovih bratov pri nas, vsaj lepo besedo je imel vedno za Bosno in Bošnjake.

Poštni voz je za dva potnika dokaj pripraven, in plača za vožnjo primeroma ne pretirana. Od Banjaluke skozi Jajce do Travnika (160 km) plačaš 7 gld. 90 kr. Kraji pa, katere prevozi pošta, zanimivi so tako, da ti nikdar ne bode žal zaradi tega potovanja.

Cesta nad Banjaluko se vspenja na levem bregu Vrbasa jako strmo. Globoko pod seboj imaš šumečo reko, tamo na desnem bregu pa Gornji Šeher, kjer mi je včeraj postregel ponosni hadži s kopeljo. Od todi dalje pa vidiš še daleč romantično dolino Vrbasovo med visokima bregovoma. Upamo, da ni daleč čas, ko bode žvižgal hlaçon med tema stenama proti Jajcu.

Vrh Banovca smo. Dež nekoliko ponehuje; še jedenkrat se moram ozreti od todi na mesto, kjer sem prebil tako prijetne dneve. Istinito lep pogled je, dasi radi dežja ne dosti jasen. Čitatelj, ako bodeš kdaj hodil čez ta klanec, ne zabi postati tu par trenutkov, sprevodnik ti rad ustreže za par dišečih smodčic.

Od todi naprej je cesta vedno bolj divja, strma in neprijazna; ob straneh raste grmovje. Vije se sem in tje v ovinkih ali pa se dviga kar čez klance. Turek, ki je samo jahal, iskal je najkrajše poti, in prav one stezice bosanskih jahačev so se pozneje porabile za cesto. Živo sem se spominjal naših kranjskih Janezov, med katerimi

je bil tudi moj brat, kako so se vspe-
njali 1. avgusta 1878. leta po teh-le
brdih — Malbuč brdo jim pravijo Boš-
njaki — med tem, ko je poveljnik
vodil po dolini ob Vrbasu glavno četo.
Slaba je pot tudi sedaj, dasi so jo naši
vojaki popravili za težki poštni voz.
Tedaj pa so imeli «fantje» večinoma le
kozje stezé, po katerih je težavno stopal
spretni bosanski «samar» (otovorjeni
konj). Kako jim je bilo srce, ko niso
bili varni niti trenutek, da kje v bliž-
njem grmu ne počr-
puška ter temu ali
onemu ne upihne
mladega življenja!

Nizko grmovje ob
cesti se menjava z vi-
sokimi gozdi, potem
se prikažejo pašniki.
Nagnili smo se pre-
čej od Vrbasa proti
zahodu. Na desni
zagledaš slabo po-
slopje, hišico; pred
njo na štirih koleh
so drogovi, pokriti
z vejevjem — to je
han Kola, nekoliko
dalje podoben mu
je han Kuježević in
han Davidov. Pa kaj
je to, han? — Tur-
ška mala gostilnica,
v kateri dobiš črne
kave, a drugega nič.

Nekako mrzlo je.
Stopimo v han, da
se pogrejemo z gor-
ko tekočino! Zahte-
vamo kave — «ká-
fa» rekajo oni — in

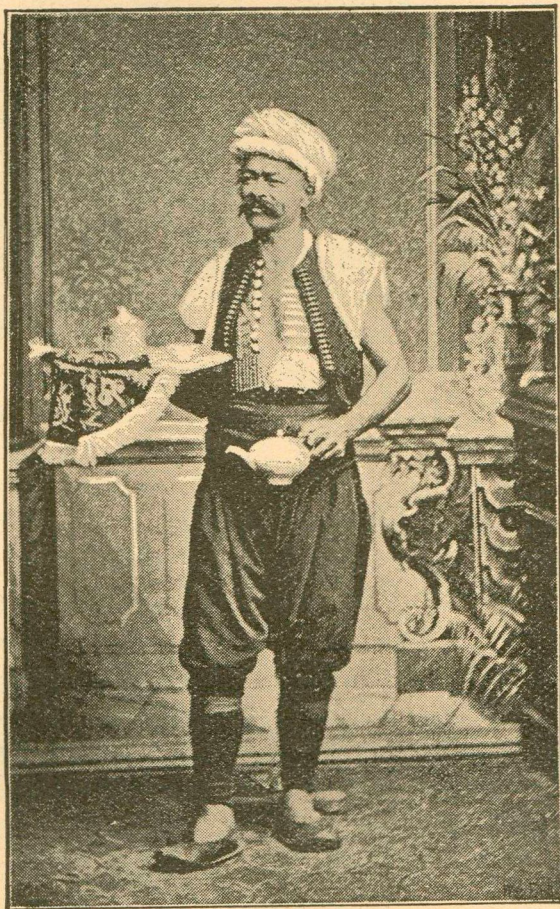
glej, dečko pri petnajstih letih že sedi
pri nizki peči, ki je nekako podobna
našim starim kmečkim pečem z ilov-
natimi pečnicami. Kmalu zavrè voda,
brž je v njej nekoliko dišečega kav-
nega prahu: dečko premeša, prelije pet-
krat, šestkrat iz posodice v posodico,
ne odtoči od goščave, ampak kar na-
lije «findžan» — kupico za kavo ter
ti jo fino podá, govore «molim!» — Ni
močna ta pijača, ali jako dobro diši. Ako
si vzel šečera — sladkorja, daš dva

krajcarja za findžan, ako si pil grenko,
zadovoljen je kavedžija (kuhar kave) z
jednim novčičem. Ob steni v hanu je
za pedenj vzvišen, s «čilimi» pregrnjen
prostor, kamor se vležeš ali nasloniš,
če ti je drago; stola Bošnjak ne pozna.
Po letu ob lepem vremenu pa si daš
prinesti kavo pod oni z vejami pokriti
prostor pred hišo. Tu se nahajajo veči-
noma tudi dolge, preproste klopi.

Ponosen pa je kavedžija nase in na
svoj han. Pravil mi je sopotnik, da je
blizu Tuzle vprašal
takega kavarnarja:
«Šta imaš, brate?»
Odgovor: «Imam
sve, što ti drago.»
— «Imaš-li mesa?»
«Nejmam, brate!»
— «Imaš sira?»
«Nejmam, brate!»
— «Imaš jaja?»
«Nejmam, brate!» —
«A šta imaš?» vpra-
ša ga slednjič z vid-
no nevoljo. «Brate,
imam crnu kavu;
kad imaš kavu, bra-
te, onda imaš sve!
Šta ćeš više?»

Priroda je prav
radodarna na teh le-
pih brdih, razne
stvari razveseljujejo
potniku oko, lega
je visoka, zrak je
čist in zdrav. Kraj
je podoben nekate-
rim planinskim kra-
jem po južnem Ba-
varskem ali Štajer-
skem, kamor priha-

jajo po letu stotine ptujcev krepit si
zdravje v hladnem gorskem zraku. A
nečesa pogrešaš: ljudskih bivališč. Raz-
ven nekaj razritih koč pri imenovanih
hanih ni videti nobene hiše. Kristijani
si pod turško vlado niso upali staviti
bivališč blizu ceste, ker jim je vsak
čas lahko prinesel petelina na streho
zloben potujoč mohamedan zaftija (redar)
ali kdo drugi; skrivali so svoje borne
kočice v bolj oddaljene kraje. In res
sem videl v kakih treh krajih precěj

Bosanski kavedžija.

(Po fotografiji.)

daleč od ceste nekoliko raztresenih koč, ob cesti pa stoji kol z napisom, da je to vas. Pa kake so te «hiše»? Slamnata streha sega na dveh straneh do tál, tudi tretja stran je opažena s slamo, spredaj je vhod, ki se dostikrat niti zapreti ne dá; stavba je brez oken, brez poda, brez oddelkov —: to je bivališče tukajšnjega seljaka. Taki so sledovi 400 letne barbarske vlade nesrečnega polumeseca.

Ko smo se vozili štiri ure, vspenja joč se više in više, dospemo do hana «Kadina Voda» na višavi Hidin-Majdanu, 830 *m* nad morjem. Mala vojaška posadka je tu, da varuje cesarski hlev in nekatere druge državne naprave iz novejšje dôle. V prejšnjih letih namreč, dokler ni bila Bosna pomirjena, bila je ta postojanka važna. Zraven vojaških naprav je tudi čedna, po naše zgrajena hiša, katero je zidal za vlado Gorenjec Steinmetz, ki biva sedaj v Sarajevu. Neki Srb je kupil to hišo ter si napravil gostilno — seveda — bosansko. Pa hvala Bogu, da se je tu naselila poštena srbska duša; postreže ti, kolikor more in zna, z jedjo in pijačo, celó s trapiškim sirom in pivom v steklenicah. Nam je njegova jed izvrstno dišala, ker potovanje po tako robatem potu zlačni človeka. Do mesta Jajca — 90 *km* od Banjaluke — ne dobiš nikjer take postrežbe, kakor na tej visoki samiji.

Menda je po volji čitateljem, ako zopet pogledamo našega žida španjola. Mož je bil lačen z nami vred, a naročiti si piško s papriko, kakor sva storila s sprevodnikom, bilo bi «preskopo» zanj, ki nima več nego kakih štiristo tisoč goldinarjev. Zato je imel pred seboj dve jajci, košček kruha in nekaj glavic luka. Žejen je bil; kako se je oziral po kupici penečega piva: da bi le ne bilo škoda novcev! A Jakopov sin si zna pomagati. «Ijete-li luk i jaje?» me vpraša. «Pokusil bi», pravim. «Evo vam!» reče in mi porine luka i pol jajca, ob jednom pa prazno kupico in veli: «Ovo pivo mora biti jako dobro.» Kdo bi bil tako neroden, da bi mu ne bil dal pokusiti? Par trenutkov — in pol steklenice hladne pijače je izginilo v njegovem žejnem telesu. «Ta

pa zna, ta», zasmejal se je vojak Svoboda.

V Kadini Vodi smo ostali dve uri, da so dobili konji tečne krme med zobe. Ob najstih pa smo odrinili naprej in sicer smo hodili največ peš, ker se cesta jako vzdiga ter je vzgledno razrita. Visoki valoviti griči se vidijo krog in krog z bujnimi planinskimi pašniki; po njih mulijo travo črede ovac, kôz, pa tudi goved.

Voz se je jel zopet pomikati nekoliko navzdol, in kmalu smo v Sitnici. Tu je orožniška in vojaška postaja pa pošta. Leži ta kraj 831 *m* nad gladino Jadranskega morja. Dež, ki nas je zjutraj tako plašil, bil je ponehal kmalu, ko smo zapustili vrbaško dolino. Okoli jedne pa, ko smo se bližali tej pošti, jelo je liti, grmeti in treskati, da je bilo groza. Strela je švigala na desni in levi, da je kar vid jemalo, naš poštni voz z nami vred pa je stal na cesti pri telegrafskem kolu. Ni mi bilo nič prijetno pri srcu.

A treba je bilo nadaljevati pot. V najhujšem dežju so vojaki prepregli konje — vojak se za vreme ne sme brigati — in hajdi naprej, večinoma navzdol! Okolica ima sedaj čisto drugo lice; mesto pašnikov gledaš jako bujno rastoče mlade gozde, smerekovi se menjujejo z bukovimi. Za gozdi pa se prostira rodovitno polje s sočnatimi travniki, katere Bošnjaki sedaj kosé. Dež je zopet nehal in kmalu posije tudi solnce. Kako lepa je tudi priroda! Svet je rodoviten, rast dobra, dasi ni nikjer obdelano, kakor bi bilo želeti. A — ta uborna bivališča naših Bošnjakov! Kako rasto po takih brlogih tako krepki in zdravi ljudje? Preprosta hrana jih utrjuje od mladosti, mehkužnosti ne poznajo, čist zrak in življenje pod milim nebom — to menda dela taka čuda.

Slovenec jako pogreša na tem potu nečesa, kar mu doma povsodi razveseljuje oko. Todi ni cerkve, ni križa, ni svete podobe. Nehoté se ti ozira oko po teh biserih naše mile domovine — zaman.

Pač! Tam-le je križ na zidani, kaka dva sežnja visoki piramidi, ki stoji ob cesti nekako pol ure od Varcar-Vakufa.

Napis v vznožju priča, da je bil tu dné 5. avgusta 1878. leta hud dan. Glej, tam na levi so griči rogeljski! Na njih in pod njimi v Rogeljah so pričakovali mnogoštevilni uporniki avstrijskih vojščakov. Bili so hrvaški vojščaki Leopoldovega polka, in med njimi je bilo nekaj Kranjcev. Tri ure je trajal krvavi boj; prvič so bili tu naši Janezi v ognju, a izkazali so se, sovražnik jo je popihal proti Varcar-Vakufu in od todi naprej proti Jezeru in Jajcu. Nemški napis pripoveduje dogodek pa imena slovenskih in hrvaških junakov, kateri so tu prelili kri za slavo domovine. Voščimo jim večni mir in hitimo navzdol proti imenovanemu mestu. Vožnja je odslej prijetna, zakaj pošta drdra po novi gladki cesti, katero so naredili vojaki v lepih ovinkih prav v mesto.

V tihi mični dolini, med visokimi gorami leži Varcarevo ali Varcar-Vakuf, le na vshodu proti vrbaški dolini se svet nekoliko odpira. Razteza se precěj na široko na vznožju visoke gore proti jugu; morske višine ima 600 m. Hiš šteje mestece veliko, a večinoma so male turške, kakor v Banjaluki. Jako prijetno pa je to, da je okrog hišic bujno sadno drevje. Istinito prikupljiv je pogled na ta kraj, ki se je večkrat imenoval leta 1878. Sedaj tako mirno mestece bi bilo postalo pozorišče krvavih bojev, ko bi ne bila prva praska pri Rogeljah preplašila mohamedanov. Našli so namreč v Varcarevem silno veliko orožja in streliva skritega po džamijah, pod pôdi in drugodi. Mislili so torej Turki na resen upor. Hvala Bogu, da se jim ni posrečil.

Stanovnikov šteje mestece nekako poldrug tisoč, ki so po veri katoličani, pravoslavni in mohamedani; žida pa ni nobenega. Ko sem vprašal gostilničarja blizu pošte, zakaj ni tukaj španjolv, dejal mi je: «Pri nas ne ostanejo. Poskušali so že, pa jim ne gre, ker smo sami dosti premeteni.» Ako so sploh Varcarevčani tako podjetni, kakor ta mož, potem je govoril istino. Kdo bi se ne čudil, da ima v tem gorskem kraju, do 70 km od železnice, ta mladi

gostilničar leseno pripravo z ledom! Postregel nam je s svežim mariborskim pivom iz soda, pa trdil, da se mu reč splačuje jako dobro.

Varcarevo ima veliko, novo katoliško cerkev, malo razkolno pa nekaj džamij, med katerimi se jedna odlikuje z vitko munaro in lepo kupolo. Gradi se ravno kar katoliška šola, za katero je dala vlada lepo vsoto; tudi je nekaj drugih prostornih javnih poslopij, katera je zidala bosanska vlada.

Cesta proti Jezeru je bila nekdanj grozna, zares turška. Vodila je naravnost čez strmo sedlo. Sedaj je pa jako pripravna, delali so jo večinoma naši vojaki, a Bošnjaki so jim tlačanili.

V brzem diru smo se pomikali niže in niže; v dobri pol-uri smo dospeli v ozko dolino, v vas Majdan ali, kakor se zove po rudniku, Sinijakovo. Tu sta dve veliki topilnici za rudo. Nemški napis govori: «Bergverwaltung Sinijakovo». Dim kaže kraj visoko v gori, kjer se kopljeta železo in baker; med njima se nahaja tudi nekoliko zlata. Pravijo, da se pridobiva vsaj toliko zlata, da je vredno nanje paziti. «Da bi ga hotelo biti toliko, da ne bi bilo treba jemati ga od židov za uravnavo naše valute!» dejal sem zgovornemu prevodniku, ki mi je pripovedoval to posebnost.

Izkopano rudo nosijo na hrbtu «samarj», otovorjeni konji, za tako majhno plačo, da je kar neverjetno. Za to, kar prinese jeden konj, dá se samo osem krajcarjev; ne more pa dospeti več kakor dvakrat na dan do rudnika in nazaj. Bošnjaki pa vendar - le radi tovorijo: kako živé posestniki teh kônj, ne vem.

Zidala se bode v Sinijakovem šola; kamenje se že navaža. Kakošna bode? Nemška menda ne — za Bošnjake! — Tvornci nasproti, na levem bregu Jošavke, le nekoliko niže proti Jezeru, štrli visoko v gori več sežnjev visok bel kamen. Od daleč je podoben deklici, držeči nekaj v predpasniku. — A treba naprej! Nekolikokrat počí vojaški bič, in mestece Jezero nas sprejme v svoje krilo.

(Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice.)

Spisal dr. Fr. L.

VIII. K piramidam.

Egipet in piramide — to dvoje se ne dá ločiti. Kdor pride v Egipet, pa ni videl piramid, podoben je onemu, ki je prišel v Rim, pa ni videl cerkve sv. Petra. Piramide so svetovno znane in slopeče. Že stari pesnik Horacij se spominja visoke piramide.

Zato vabim tudi čitatelja, da gre z menoj v duhu v Gizeh k velikim piramidam, ki so od Kajire dobri dve uri daleč proti večerni strani ali libijski puščavi. Odkritosrčno povem, da ne ljubim nikake napetosti, nikakega pretiravanja. Res, da me je mikalo iti k piramidam, a šel sem tako hladnokrvno, kakor bi šel na sprehod, zakaj hotel sem jih opazovati popolnoma mirno in natančno. Hotel sem namreč spoznati prav jasno, ali je to delo res tako znamenito, kakor govoré in pišejo, ali ni toliko na tej stvari. In prav tako odkritosrčno povem, da so se mi zdele gizejske pira-

mide res velikansko delo, ob katerem potnik le strmi in se čudi.

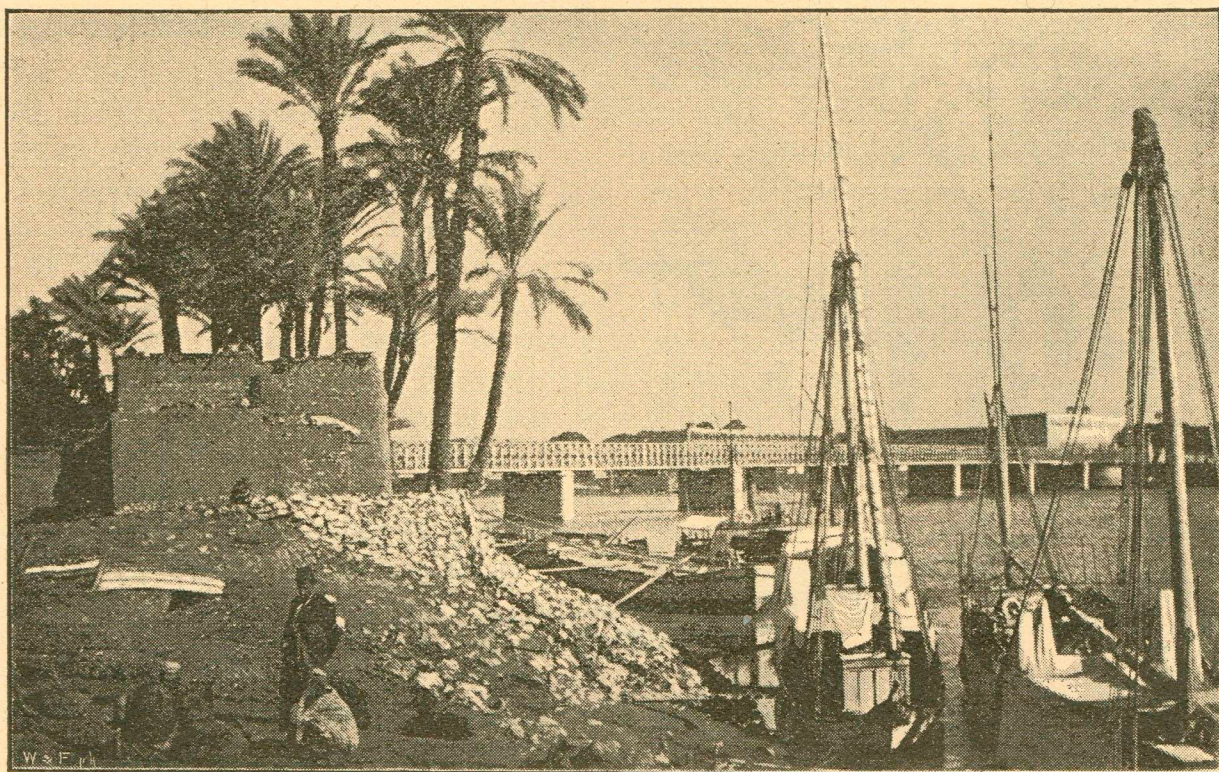
Lepega dné zjutraj v začetku meseca sušca se napotim — bilo je pred dvema letoma — kar peš proti piramidam. Bival sem tedaj že pri msgru. Sogaru, ki mi je dal za spremstvo prav ljubeznivega, na pol črnega mladeniča. Ta je govoril laško čisto lahko in spretno in kazal lepe duševne lastnosti. Treba je, da s takimi omikanimi črnci in sploh Afričani le nekoliko občuješ in se pogovarjaš po domače, pa se preveriš, da so tako nadarjeni in duhoviti, kakor mi Evropci, ali pa še bolj. Mladenič me

je s pripovedovanjem in popraševanjem jako kratkočasil, da se mi je pot do piramid zdela dosti kratka. Pa je to potovanje v istini zanimivo in kratkočasno že samo na sebi.

Iz mesta se gre proti jugozapadu do velike angleške vojašnice. Kakor v Aleksandriji, tako so tudi v Kajiri angleški vojaki in imajo na tej strani velikansko pa lepo vojašnico. S kolodvora je narejena železniška proga prav do vojašnice, da lahko veliko število voja-

kov mahoma odide ali pa pride. Takoj se vidi, da so tudi tukaj pravi gospodarji — Angleži. Rad sem ogledoval lepe vojake v rdečih suknjah, kadar sem šel mimo. Popoldne so navadno igrali z žogo, kakor je sploh Angležem ta igra priljubljena. Imeli so jako debele žoge in jih krepko metali ali pa bili, prav tako radi in urno tudi tekali za njimi. Tej igri sem bil vedno prijatelj in mislim, da je posebno koristna zdravju.

Most čez Nil pri Kajiri. (Po fotografiji Al. Beera.)

Široka cesta vodi naprej mimo raznih poslopij do Nilovega mostu. Ta cesta je najživahnejša izmed vseh, kar jih vodi v Kajiro; včasih je gneča velika. Ob poti vidiš razne prodajalce in prodajalke, ki ponujajo južno sadje ali kako sladkarijo. Prav mnogo je zagrnjenih žensk, ki prodajajo sadeže in zelenjav. Vidi se, da imajo že več slobode, kakor dovoljuje v obče mohamedanska šega. Zdelo se mi je, kakor bi nekam otožno stale in čepele poleg

svojega blaga, vendar mi je bilo hkrati všeč, da ponehuje kolikor toliko sužno stanje ženstva.

Najživahneje gibanje se vidi ob Nilovem mostu. Veličastna zgradba je! Ves je iz železa in sestavljen iz dveh delov. Na mestni strani se dá zasukati mostov del tako, da gredó lahko ladije po Nilu. Vsak dan opoldne je most za pešce zaprt po jedno uro. Dolg je 400 m in kakih 10 m širok. Kamor koli se ozreš, ali po mostu na ljudi in živali, ali pod

most na mnoge manjše in večje ladije, ali pred mostom na polno ljudstva, felahov ali beduvinov, povsodi so zanimivi prizori. Postavili so most l. 1871.

Ko sem prehodil most, prišel sem na Nilov otok Bûlak. Pri Kajiri sta namreč v Nilu dva otoka: južni se imenuje Roda, severni pa Bûlak. Proti severu, kakor tudi jugu od Kajire so še drugi, manj znameniti otoki. Na otoku Bûlaku je znani grad Gezireh, o katerem bomo še govorili. Ker greva proti piramidam, obrneva se od mosta proti jugu. Lep drevored dela nekoliko sence; popoldne prigreja solnce že prav gorko, zjutraj pa je v hladu nad vse prijetno in vabljivo. Solnce je vzešlo iznad mokratskega gorovja tam za velikim mestom; tu obseva mestni grad (citadelo) in neštne stolpe ali minarete, ki se dvigajo med hišami. Nil, ki ga imamo na levi roki, teče mirno in veličastno; njegova rjava površina se sveti od jutranjega solnca. Zares lepo je na tem otoku, priroda je bogata in ne pogreša drugega kakor pridnih rôk.

Kmalu sva prekoračila otok in prideva do drugega manjšega mostú. Lepa cesta z visokimi drevesi na obeh straneh naju vodi skoro naravnost naprej mimo nekaterih naprav; zlasti pozorna sva, ko prideva do velike muzejske palače v Gizah, toda sedaj ni časa in ne prilike, da bi jo šla ogledavat.

Precëj visoki zid ob desni priča, da je tu zadaj vrt. Najbrže sega le-sem vrt in zemljišče lepe gizejske palače. Naposled prideva do velike tvornice na desni, — mislim, da je tvornica za plin — in pa do jetnišnice na levi: tu se zavije cesta na zapad in gre kar naravnost do piramid. Cesta je res lepa: ne samo, da je ravna kakor črta, ampak tudi obsajena je na obeh straneh z visokimi drevesi, menda s samimi

„sikomorami“ ali divjimi figovimi drevesi. Dolga je tudi dovolj. Zdi se ti, da bodeš kar urno na koncu, a odpira se naprej in naprej. Med potom sva se zabavala z raznimi pogovori, še bolj pa sem se zabaval z raznimi rečmi, katere sem videl. Kakor se pri nas vse zgrinja skupaj, kadar je semenj v domači vasi, kakor srečavaš na vseh potih trume ljudij, tako sem tudi na tej poti srečaval neprenehoma domačine, ki so šli v mesto. Večina je tovorila na kamelah in na oslih razne pridelke za na prodaj. Najlepše je, kadar gre mimo tebe cela vrsta kamel. Žival stopa za živaljo, kakor bi bile nabrane na niti. Na njej sedi poganjač ali gospodar in se ziblje naprej in nazaj, kakor stopa visokonoga žival. Nič prijetno ni, tako se poganjati sem in tje na hrbtu kamelelinem. Kdor ni vaje, naveliča se takoj; rado ga celó prime bljuvanje kakor na morju. V vrsti hoditi so navajene kamele iz mlada, ker je taka hoja najprimernejša za puščavo. Tudi konji gredó navadno drug za drugim. — Največ tovorov je bilo iz velikih zavojev sveže trave in kakoršne koli krme. Veliki zveznji so viseli kamelam ob strani, v sredi pa je molil svoja bedra poganjač. Tudi osličji so težko stopali pod tolikimi bremenji, da bi se zdelo človeku kar neverjetno, ko bi o tem samo slišal. Kajira ima seveda mnogo živadi, in ta potrebuje krme. To tovorijo felahi iz okolice dan na dan v mesto, kakor naše okoličanske mlekarice sveže mleko. Bistro sem opazoval te egiptovske kmete. Zares: druge dežele, druge šege. Kdor bi iskal v egiptovskem felahu kaj takega, kar bi ga spominjalo našega vrlega slovenskega kmetiča, ne našel bi prav ničesar. Trd in neprijazen obraz, ščetinasta brada, slaba obleka, neprijazen pogled — nič ti ne ugaja. Človek bi

rekel, da so to pravi filozofi ali modrijani, ki se ne zmenijo za ves svet; tako brezbržni so se mi zdeli. Jednako čudne so tudi felahinje. Tako čemerno gredó mimo tebe, da bi se jih skoro zbal. Zagrnjene niso po obrazu, kakor meščanke; lica so večinoma nečednega in pogleda odurnega. Vidi se jim, da mnogo trpé in da je njih življenje le bridko in žalostno. Za obleko imajo nekako krilo, kakor pri nas, čez pa

nosijo še vrhno obleko ali neki plašč, ki se deva čez glavo.

Ko sem zavil na to ravno pot, zagledal sem v daljavi piramide, ki se vidijo jako majhne, svetle in gladke. Vesel vas pozdravljam, ve starine iz davno minule preteklosti! Koliko očij se je v vas oziralo, koliko ptujcev vas je radovedno ogledovalo, katerih že dolgo ni več, ve pa še stojite! Odnesele so trupla, katera ste zapirale in zakri-

Prizor s ceste, ki vodi k piramidam. (Po fotografiji Al. Beera.)

vale, a vaši kameni še stojé! Da, to je mala podoba večnosti.

Čim bolj se bližava s tovarišem, tem večje so te stavbe. Ko prideva za kaka dva ali tri kilometre daljave od njih, tedaj se nam kažejo tako, kakor jih vidi čitatelj na naši sliki. Zares lep prizor imamo s ceste, ko so nam pred očmi piramide. Planjava se razprostira daleč proti jugu, proti zapadu pa je tam-le nizek rob — začetek puščave. Majhen griček je še tam-le pred pira-

midami, majhno selo je na njem. V mesecu sušcu je vse suho, le ozek prekop dovaja vode do neke lokve blizu onega sela. Vse drugače pa je meseca velikega srpana, kimovca in vinotoka: tu stoji po planjavah voda in tudi ob tej cesti nastopi daleč tje proti piramidam, kakor se vidi na naši sliki.¹⁾ Tedaj

¹⁾ Žal, da se mi je ponesrečila slika, katero sem naredil sam na tem prostoru. Po drugi, katero sem naredil pri piramidah, povzel je risar 'glavo', katero vidiš pred začetkom tega spisa. Kaže nam piramide z južne, nekako poldanske strani.

se žari in blišči, južno solnce odseva v velikanski vodni površini, iz katere moli le puščava in kako malo selo.

Poleg ljudij, ki so naju srečavali, videla sva tudi nekaj vóz, gredočih sem ali tje, znamenje, da hodi vedno mnogo ljudij k piramidam. V bliskovitem diru je hipoma pridirjal za nama lepo opravljen Arabec. Imel je zares lepega konja. Hotel je menda pokazati se, zakaj jezdil je počasneje potem, ko je bil naju došel. Imel sem priliko opazovati ga. Sodil sem, da je kak šeh ali starašina v bližnjem selu. Kdor ni videl jutrovskih kônj in jezdecev, ne vé, kako se jezdari hitro. Naj so naši konji po naših mislih tudi lepi, vendar so okorni, ako jih primerjamo z lepo in gibčno arabsko pasmijo.

Piramide so skoro pred nami. Gredočima bliže so nama rastle pred očmi, gladka površina se nama kaže sedaj vsa razdrapana; čudno, nepopisljivo resno stojé trije velikani — rekel bi — kot neka uganka. Kaj so, čemu so? Tukaj vidimo, kje in kako so postavljene. Na zapadnem robu planjave se vzdiguje svet, kakor v brdo. Lepa zelena površina se je umaknila rjavemu pesku: puščava se začinja. Tukaj vrh brega, odkoder se razprostira proti zapadu puščava, sedaj niže, sedaj više, kakor bi bili velikanski pešчени valovi, vrsté se tri piramide v ravni črti od severovzhoda proti jugozapadu. Lahko je umeti, zakaj so jih postavili tukaj. Tu sèm ne sega več Nilova voda; tu so bile na suhi pa trdni podlagi, v suhem ozračju, res narejene — dejal bi — za večnost.

Lepa cesta naju vodi mimo velikega in vabljivega Sheffardovega hôtela na desni. A ne mika me, da bi se mudil, marveč pospešim korake, da pridem čim najpreje do vznožja starodavnim spomenikom. Cesta se je zavila na levo

in vodi od severa naravnost k prvi in največji piramidi. A treba je iti navkreber. Res elegantno je vrezana cesta v trdi in skalnati svet; greš med dvema stenama po gladki poti tako varno in lahko, kakor po ulici velikega mesta. Lepo in vkusno je vse prirejeno. Kajpada zanaša močni veter tudi čez zid pesek na cesto, in tedaj imajo delavci prav take težave, kakor pri nas po zimi s snegom.

Prišla sva vrh brda, razgled se nama odpre nazaj po lepi egiptovski planjavi, a pred vsem se ozirajo oči na prvo in največjo piramido, ki je ravno pred nama. Težko je reči, s kako primero bi se dala najbolje opisati. Vendar si jo mislijo čitatelji najlože in najbolje kot dokaj strm, na štirih straneh obsekan in obdelan grič, visok 137 m, spodaj pa na vseh straneh širok po 230 m. Okrog ležé veliki obdelani kamni, po jeden meter visoki, različno dolgi in široki. To so kamni iz piramide; odlomila jih je človeška roka, ali jih je pa odkrušil zob časa. Prav zraven piramide je polno odkrušenega skalovja in peska, ki se je nadrobil iz malte. Tu postoji človek in gleda moč človeških rôk, ki je nakopičila tukaj skalo na skalo, pa tudi vsako skalo z drugo zvezala z dobrim apnom. Kajpada sem tudi jaz ogledoval radovedno in pozorno bodisi obliko piramide, kakor odpadlo kamenje. Vsaka skala, katero so deli v piramido, obdelana je čisto natančno, kakor obdelujejo danes kamenarji večje in manjše skale in jim dadó razne oblike. Malta je narejena tako, kakor naša: prav močna in gosta je; za spomin sem je prinesel kos še domov.

Blizu velike piramide ob robu brda je sezidal neki Anglež pred kratkim lepo gostišče, ki ni sicer veliko, pač

pa urejeno in napravljeno krasno. Kajpada so zato tudi cene precejšne. Tako stoji tudi ta stavba popolnoma v puščavi, in to mika bogatine, da ostajajo tukaj. Zraven gostišča ima celó še fotograf malo kolibico. Mnogo ljudij vidiš tukaj, ptujcev in domačinov — Arabcev, ki se ponujajo za vodnike. — Med piramido in gostiščem sem se najprej napotil, da obhodim te človeške «krtine» in jih vidim od vseh strani. Povsodi mnogo zdrobljenega skalovja in drobne peska. Na levi se dviga mal griček, neki «kijosk», na to je več grobov. Nisem jih ogledoval, ampak sedla sva s tovarišem na kamen v prijazno senco in ogledovala velikane prav zložno in mirno. To pot me namreč sitni Arabci niso nadlegovali, pač zato ne, ker sem imel s sabo črnega domačina. Po peščenih, ne ravnih, pa tudi ne težavnih tleh, na katerih so izhojene nekake steze, šla sva naprej na južni strani in se bližala srednji piramidi. Ta se mi je zdela nekam divja, menda zato, ker je bolj potisnjena v puščavo. Ko prideva že blizu nje, spomniva se — kdo bi se kaj takega ne spomnil! — da sva lačna, še bolj pa žejna. No, če tudi mi ni

bilo posebno na nekaj požirkih, a mikalo me je to, da bi tukaj v senci piramide izpraznil kupico, prigriznil kruha in še kaj drugega in si tako tem bolje vtisnil v spomin to zanimivo potovanje. Tako sva praznila torbico in delila njeno zalogo prav bratovsko. Lepo je bilo, hkrati samotno in mirno. Noben glas ne sega sem, nobena žival mi ni prišla pred oči. Mislil sem si, da je tukaj za kače kakor za nalašč, toda tudi teh sem se bal brez potrebe. Saj mora tudi kača jesti, da živi, tukaj pa nima drugega, kakor zrak in pesek. Od tretje piramide naprej je še nekaj malih, pa neznatnih, da se mi ni zdelo vredno ogledovati jih. Rajši sem nadaljeval pot okrog velike piramide in videl, da je na zahodu manj poškodovana, kakor na vshodu in severu. Pustili so jo pač tukaj bolj v miru. Žarno solnce je krepko obsevalo južno in vshodno stran, a obe drugi sta bili v gosti senci.

Kdo ne bi premišljal tukaj, zakaj so vendar zidali ljudje tako velike kamenite griče, kakšen namen so imeli, kakšne pomočke so rabili, da so spravljali velikanske skale v tako višavo!

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Mohorja.

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal Martin Cilenšek, profesor na deželnem gimnaziju v Ptujju. 8°. Str. 128. — Z veseljem pozdravljamo ta novi prirastek na polju poljudnega znanstvenega slovstva. Namenjen je po vsebini zgolj praktični strani prirodopisnega pouka. Slovstvo naše v tej stroki je še skromno; zato nas veseli vsako novo delo na tem polju, zlasti, ako je tako izborna, kakor je omenjena knjiga. Kolikor smo doslej slišali sodeb o njej, glasile so se ugodno. Namenjena je v prvi vrsti preprostemu ljudstvu, a rabil jo bode z velikim pridom tudi vsak olikanec.

Prerano umrli prof. Erjavec je poznal značaj in potrebo svojega naroda, in zato ni samo pisal učne knjige za prirodopis na srednjih šolah, ampak ga je tudi seznanil s narodo, njeno krasoto ter njenimi prijaznimi in sovražnimi silami v dveh knjigah. («Domače in tuje živali v podobah», 1868—1873, ter «Naše škodljive živali», 1880—1882.). V teh knjigah nam je pokazal Erjavec slabe in dobre strani naših živalij. Gotovo bi nas bil ravno tako temeljito in mikavno poučil, kako se varujemo rastlinskih kvarljivcev, da ne bi spal v prezgodnji groba jami. Da prelepo začeto delo popolni, naročila je vrla družba sv. Mohorja gospodu prof. Cilenšku, naj opiše naše škodljive rastline. Gospod profesor je vrlo ustregel temu naročilu. Podal nam je knjigo pregledno osnovano, poljudno pisano, na mnoge

svoje izkušnje oprto. Ker se je ugledal gospod pisatelj v slavnega Erjavca, določil je knjigi svoji isti namen, kakoršnega izraža Erjavec v knjigi «Naše škodljive živali» (na 5 str. spodaj): «Namen tej knjižici je, škodljivej vojski pogledati bliže v obraz. Po vrsti privedemo žival za živaljo, postavimo jo bralcu v podobi in besedi pred oči, ter povemo o njej ob kratkem vse, kar se nam zdi potrebno.» V knjigi «Naše škodljive rastline v podobi in besedi» pravi gospod pisatelj na 4. strani spodaj: «Postavili bodemo rastlino za rastlino čitatelju v podobi in besedi pred oči in povedali o njej ob kratkem vse, kar se nam zdi potrebno.» Da si je izbral gospod pisatelj Erjavca za vzor, to je knjigi njegovi le na čast.

Tvarino je gosp. pisatelj prav primerno in premišljeno razdelil in razvrstil na sedem oddelkov. V prvem izšlem snopiču opisuje glavne dele cvetočih rastlin in rastline, škodljive človeku in večinoma tudi živini njegovi. Razvrstitev škodljivih rastlin ustreza popolnoma zahtevam tudi neizobraženega čitatelja. Vselej si med domačimi ali sploh zanimivimi poišče tipično rastlino ter na nji pokaže bistvene znake njene vrste. Daljno opisovanje je ponajveč primerjalno (glej črni teloh in zeleni teloh, velikonočnica in kosmatinec), s čimer se bistri čitatelj vadi opazovati rastline. Kar se tiče popisa posameznih rastlinskih vrst, pripoznavamo, da ima gospod pisatelj spretno pero. Vse razkladanje in pojasnjevanje je umevno in hkrati mično, ker pisatelj prav umno vpleta razne drobnosti ter se ozira vseskozi na škodljivost za človeka in mu pové, zakaj naj se varuje rastline. Knjiga obsega tudi mnogo zdravstvenih naukov, kakoršnih potrebuje preprosti čitatelj. Vselej pové pomoček, če se sploh dá pomagati, kadar si po-
užil del kake škodljivke.

Večinoma čedne slike pojasnjujejo posamične sestavine opisanih rastlinskih vrst. Popis glavnih delov cvetočih rastlin ugaja pač le razumejšemu čitatelju, ki ne potrebuje razlage. Preprosti seljak naj nikdar ne začne s tako imenovano terminologijo, da mu razumevanje ne bode pretežko in čitanje predolgočasno. Omeniti moramo, da se gosp. pisatelj drži večinoma znanstvenih izrazov, katere sta uvedla v knjige Erjavec in Tušek in so danes v obče pripoznani. Le nekaj je novih, n. pr. imenuje gospod pisatelj, str. 61: *Tróllius europaeus*, pogačica, Tušek pa v Štirih letnih časih: anjavec, str. 88. *Chaerophyllum temulum*, opojno trebelje, T.: omamna krebulja; str. 92. *Astrantia major*, veliki zali kobulček, T.: kačnica; str. 93. *Hydrocotyle vulgaris*, navadna ščitka, T.: vodni popnjek; str. 94. *Chrysosplenium alternifolium*, navadno solzno zelce, T.: vrančnik in dr.

Nekatere oblike ne prijačo našemu ušesu, dasi se tu in tam rabijo, n. pr. kračji m. krajši, negnoj m. nagnoj in dr. Tu pa tam so se vrinili tiskarski pogoški, ki se dadó večinoma lahko popraviti.

Naposled želimo, da bi Slovenci to knjigo pazno čitali in se tako obvarovali mnogotere škode.

X. Y.

Knjige «Maticе Slovenske».

Henrik Sienkiewicz: Z ognjem in mečem. Povest iz davnih let. Iz poljščine preložil M. M. Ilustroval Viktor Oliva. Del I. in II. V Ljubljani. Založila in na svetlo dala «Matica Slovenska». Natisnil F. Šimáček v Pragi. 1892. 4°. Str. 233. — VII. zvezek «Zabavne knjižnice» je izšel v nenavadni obliki. Ne samo, da je dvakrat daljši in širši, kakor njegovi tovariši, tudi podob ponuja v obilici. Zato je ocenjevalec v zadregi, kaj bi rekel o tej izjemi. Prav tako se je nabrало v tej knjigi marsikaj drugega, kar dela težave ocenjevalcu. Urednik je dobil o tem zvezku oceno, ki našteva razne napake in skoro vse delo nekako obsoja. Slišali smo o slikah posebej jako ostro in pikro obsodbo. A tudi pohvala se je čitala po naših listih. Tako se dá ista stvar obračati na razne strani, kakor kdo hoče. Žal, da sodijo mnogi bolj po svoji volji, kakor po svoji vesti.

Sienkiewiczova povest «Z ognjem in mečem» je del v večji celoti ali vrsti treh povestij (trilogije), ki so pridobile pisatelju mahoma veliko slavo. Druga dva dela sta «Potop» in «Włodyski». Prevedli so jih v druge jezike, in tudi Slovenci nismo hoteli zaostati: dobili smo hkrati dva prevoda; jednega izdaje gosp. Krajec v Novem Mestu (kakor smo že poročali), drugega pa «Slov. Matica». Čitatelj, ozri se na to zamo-tano razmero v naši književnosti, pa umevaš še bolj, kako sitno je ocenjevati vestno in umno tak književni sad. Črnogledci bi lahko Slovence zabavljali, drug bi lahko častital, a mi nečemo niti prvega niti drugega. Vsaka človeška stvar ima slabosti, ima nekoliko sence: a ima tudi solnčne in lepe strani, ima vrline. Jednako je s tem zvezkom «Zabavne knjižice». Vsekako se dá marsikaj oporekati temu, da je oblika povesti tako velika, da ima slike, da je tiskana zunaj domovine itd.: a dá se najti tudi ugodnih razlogov za ravnanje «Maticе Slov.» in lepih strani na tem-le zvezku.

Manjša oblika bi čitatelju bolj ugajala, kakor tako velika, ki je primerna znanstvenim delom. Gledé na slike treba opomniti, da pesnik dovolj pojasnjuje samega sebe; če pa ne, ni dober pesnik. (Plastika!) Pesnik slika sam po svoje; čitatelj ima domišljijo, da si predočuje posamezne prizore ali da si jih slika. Potemtakem ne potrebuje slik niti čitatelj, niti pisatelj. Slike imajo namen in pomen, če so res umetne, ali pa stvarne in istinite, n. pr. umotvori, portreti, pokrajine. — Tako se lahko in po pravici ugovarja slikam. A izvestno je tudi, da slike nikomur ne škodijo, da je domišljija v raznih bralcih različna in torej lahko marsikomu domišljijo podpró in poživé.

Kaj pa prevod? Prevod je večinoma zvršen skrbno; vidi se mu pila; vidi se, kako so tu pa tam izrazi in stavki natančno ukrojeni; zdi se nam, da čutimo, kako je prelagalec ali drug obdelovalec iskal izrazov, da bi povedal misel izvirnikovo. Radi in po dolžnosti priznavamo temu delu omenjeno vrlino. A prav v tem — zdi se nam — je naš prevod nekoliko zašel. Poskusi, bralec, čitati tu pa tam po knjigi: s

težko ti pojde, trda je beseda in stava. Najmanj pa odobrujemo one besede, katere je povzel prelagatelj iz drugih slovanskih jezikov in ki so Slovencu neumevne, kakor: šelest, okrutna fantazija in zadirčnost, bulava (poleg se čita: «Feldherrnstab» — v pripovednem spisu), nevoljnik (kar je tudi razloženo), odvažen, odmah, odoleti, pobuna, halabuka, lavež, švist, napram, prekiniti itd. Vprašam: ali se sme beliti naš jezik s takimi ocvirki? Tudi rabi prelagatelj nekatere besede v nenavadni zvezi ali v nenavadnem pomenu: vojne radi (zaradi vojne), smrti poginiti, pomoliti se, «so se zvrle», poslužiti komu s čim, gotov bi bil planiti (tako živa duša ne govori; če ne maramo: pripravljen bi bil planiti, naj se reče: hotel, želel bi planiti); dan ne gre k počitku, ampak dan pojema, bliža se koncu, nagiba se k večeru; zatresti (namesto otresti), paliti v pomenu zažareti, dokazovati čuda hrabrosti, razhlastavati v pomenu razčesniti ali razsekati, in druge. Oni grozno neokretni obvestiti seveda je že neizogiben; a imponovati, cinast in jednake besede naj bi se umaknile lepšim izrazom. Prelagatelj piše: zdaviti (zadaviti), znova (iznova), zdaleka (izdaleka), kristjan (kristijan), izvrne (zvrne), ženskima (ženskama). Ker je v povesti prav mnogokrat že opisovanje samo na sebi težavno, naj bi bil rabil prelagatelj prav umevne izraze, lahke stavke, da bi bil olajšal čitanje navadnemu bralcu. Tako je pa mnogokrat zaradi umetelnega jezika dokaj težko umeti, kaj hoče povedati ta ali oni stavek, še teže pa je veseliti se takega čitanja.

V istini kazé te napake naše delo, napake, ki izvirajo iz napačnega nazora o jeziku. Z jezikom se nikakor ne sme samovoljno ravnati; bralcem — vsaj meni — se zdi pri takem čitanju takó, kakor bi mi pisatelj nadrobil v juho koščke trobljenega lesa. Kdo bi užival tako stvar! Kdor se hoče učiti, kako se prelagajo povesti na slovenski jezik, čitaj Kirdžalija v prevodu Gorenjčevem.

Iz raznih vzrokov se je knjiga tiskala v Pragi. Ko bi se bila tiskala v Ljubljani, očitalo bi se tiskarni marsikaj, ker smo do domačinov ostrejši, kakor do ptujcev. Mislim pa, da tudi praški tiskarni niso v čast slabe in obrabljene črke, katere je rabila. Koliko (zlasti) pik pogrešamo konec stavkov, in tiskovnih pomot se tudi nahaja več, kakor za znamenje človeške slabosti.

Sodili smo to knjigo ostreje, kakor je sicer naša navada. Prijatelji našega slovstva so namreč pričakovali — zaradi posebnih okoliščin — dovršeno, lepo, zanimivo delo. Vendar — sódimo po človeško, sódimo vsestransko pravično! — priznati moramo in priznamo radi, da je «Matica» prav v tem delu hotela udom podati nekaj, česar bi se veselili in s čimer bi se povzdignilo sploh naše slovstvo, priznamo radi, da je v tem delu nakopičenega veliko truda in resnih skrbi: zaradi tega ima ta knjiga resnično slovstveno vrednost. A želimo in resno svetujemo, da bi se prestavljalec oziral na naše opazke in nam podal II. del v čisti slovenski

obleki in gladki obliki brez nepotrebnih ptujih krp. — O drugih stvareh, o katerih bi lahko še govorili, pisali bomo ocenjujoč II. zvezek in hkrati celo delo.

Dr. Fr. L.

Metodika zemljepisnega pouka. *Spisal Fr. Orožen, profesor na c. kr. učiteljsišču v Ljubljani. S 13 slikami. Cena 30 kr. V Ljubljani 1891. Samozaložba. Natisnil R. Milic.* — Knjižica ima 32 strani in prilogo. Gosp. pisatelj razklada način, po katerem naj učitelj razlaga učencem zemljepisje. V šestnajstih odstavkih govori o zemljevidih, o analitični in sintetični metodi, o početnem zemljepisnem pouku v šolski sobi, o obzoru, zavedanju po stranéh neba, zemljepisnem pouku pod milim nebom, o namenu in načinu risanja pri zemljepisnem pouku; dalje govori o zemljevidih v ljudskih šolah, o predvižnih zemljevidih, o čitanju zemljevidov, o pouku zvezdoznanskega zemljepisa in najnavadnejših pojavih iz zvezdoznanskega zemljepisa. — Ali je knjižica popolnoma primerna? Mislimo, da preveč zahteva od učencev ljudskih šol, učiteljem pa podaje premalo. Težkoče bode prizadeval učencem v začetku zemljepisnega pouka pojem o skrčenem merilu, o horizontu, o absolutni in relativni višini, o profilu, črtkanju in odtemnjavi, o isohipsah itd. Tudi bolj nadarjeni učenci — o slabejših še ne govorimo — ne bodo lahko umeli, kaj je navidezno gibanje solnca in lune, kaj je tečajna višina, kako nastane pomladansko in jesensko jednakonočje, kako naj si razlagamo poletni ali zimski solnčni obrat, kaj je navidezno letno gibanje solnca in navidezni dnevni tek lune, kaj je vzrok luninim premembam in mrknjenju solnca in lune, kdaj imajo vstriečniki, protidomci in protinožci dnevne in letne čase itd. Pouk o zvezdoznanskem zemljepisu za učence ljudskih šol je jako težavna stvar, kar naj bi bil imel gosp. pisatelj vedno pred očmi.

Gledé na matematično zemljepisje na srednjih šolah se je izdal lani ministerski odlok, kateri tudi opozarja na težave v tem pouku. Na to naredbo naj bi se ozirali tudi oni, ki pišejo zemljepisne knjige za ljudske šole in učiteljsišča.

Pa tudi učitelji, ki bodo rabili Orožnovo knjižico, morali se bodo semtertje boriti s težočami. — Želeti bi bilo, da je gosp. pisatelj to ali ono stvar obširneje pojasnil in z več vzgledi podkrepil. Razprava heuristične, analitične in sintetične metode naj bi bila zaradi važnosti nekoliko obširnejša in poučnejša (str. 6—7).

Na str. 28. čitamo: «Merilo se pa dá preračunati, ako primerjamo gledé medsebojne oddaljenosti znane kraje. Že v početnem pouku je treba zmeriti in ceniti bližnjih krajev oddaljenost od šolskega mesta. — Tako spoznavajo polagoma učenci, da meri jedna stopinja na poldnevniku približno 111 km.» Da bodo učenci polagoma razumeli pomen poldnevniške stopinje, treba bode učitelju k Orožnovim besedam še marsikaj dodati. Jako težko bode učitelj razložil učencem, kaj pomeni razmera n. pr. 1 : 40.000.000 (gl. str. 28). Tudi ne bode lahko vtisniti učencem v spomin, da na obli sami lahko preračunimo

istiniti obseg in premer naše zemlje. Ne zlagamo se z gospodom pisateljem, da se mora učencem vselej pokazati krogla, potem šele zemeljska obla (gl. str. 28). Gotovo je večina učencev že videla tu pa tam kako kroglo.

Priloga ima pet zemljevidnih obriskov (Evropo, Azijo, Afriko, Ameriko, Avstralijo), ki pa niso točno izdelani. Gosp. pisatelj poudarja važnost zemljepisnega risanja, kar radi odobrujemo. Založnik bi bil učiteljem jako ustregel, ko bi bil dal več nego trinajst slik. Če moramo v šoli vedno risati, da se vcepijo učencem zemljepisne stvari v spomin in da je zemljepisni pouk sploh uspešen, umestno je tudi, da imajo take zemljepisne knjige dosti primernih in jasnih slik. Tolik o stvari.

Jezik je gladek in opiljen, izrazi so primerni in lahko umevni; le semtertje so se vrinile nekatere pomote. Na strani 3. opazamo neko nedoslednost v končnicah ptujih imen. Gospod Orožen piše: Eratosten, Anaksimandros nam.: Eratosten, Anaksimander.

Str. 7., 13. čitamo: »poučuje — z koraki — z bližnjimi mest» nam.: »poučuje — s koraki — z bližnjimi mesti.»

Jos. Jenko.

Nebeški venec ali Vesela reč med štirimi poslednjimi. Slovencem za novo leto 1893. spisal kanonik dr. Ivan Križanič. Z dovoljenjem vis. kn. - šk. lavant. ordinarijata. V Mariboru. Založba katol. tisk. društva. Tisk tiskarne sv. Cirila. Cena s pošto 20 kr. — Lepo darilce za novo leto! Majhno je (69 str.), pa bode veliko koristilo. S prejšnjimi tremi »poslednjimi rečmi» («Bela žena», «Pravična tehtnica» in «Pekel») imamo sedaj celotno delo. «Dom in Svet» je prve jako pohvalil; tudi «Nebeški venec» je vreden, da ga priporočamo. Cerkevni ocenjevalec, ki ga je odobril, pravi o njem: «V lični knjižici se krščanski nauk o nebesih tako umevno kakor mikavno in vabljivo razlaga.» Lepo vpleteni so izreki sv. pisma in svetnikov, domače podobe in prigodbice iz narodnega življenja. Tudi jezik je dober: gladek, domač, brez umetnega zavijanja in kovanja. «Dom in Svet» je (l. 1891., str. 141) pri «Pravični tehtnici» grajal nekatere besede, ter jih zval lokalizme.¹⁾ Na to odgovarja gosp. pisatelj sam (v «Peklu», str. 9): «Beseda ni lokalizem zaradi tega, da jo poznajo samo panonski Slovenci; bolj je, da rabimo izraz, katerega je narod učinil, kakor katero drugo besedo, ki jo kdobodi skuje pri svojem kruhu (take skovanke pač obteže branje, ne pa narodni izrazi). Sploh pa je moje mnenje, naj se ne zapre — še dolgo ne — naš narodni zaklad, dokler je po Slovenskem, in zlasti med panonskimi Slovenci še toliko žlahtnih kamenčkov raztrošenih, ki nam bodo vsi vrlo služili, da obogatimo slovensko

besedo.» To je res. Beseda še ni lokalizem in se ne sme takoj zavreči, če se ne govori v Velikih Laščah; po drugodi ima ljudstvo tudi lepe in dobre izraze. — Da so dr. Križaničeve «Poslednje reči» priljubljene občinstvu, kaže to, da so se prve tri tako hitro razprodale. Za drugo izdajo imamo le jedno željo: Da bi se vse «Štiri poslednje reči» izdale v jedni knjižici. Od velečast. gosp. pisatelja pa smo se že navadili sprejemati darila za novo leto, zato se že za naprej za leto 1894. priporočamo. Slovenci pa naj radi segajo po «Nebeškem vencu», po knjižnem in po nebeškem.

M. Duh.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko. Urejuje Ant. Koblar. Letnik III. Sešitek I. V Ljubljani 1893. Izdaje in zalaga «Muzejsko društvo za Kranjsko.» Tiskata Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 8°. Str. 40. — «Občni zbor Muzejskega društva za Kranjsko je sklenil dne 23. januarja 1893. jednoglasno, da naj v prihodnje izhajajo Izvestja vsaki drugi mesec v sešitkih, obsegajočih dve do tri tiskovne pôle, ter da naj se ozirajo v prvi vrsti na domoznanstvo Kranjske, potem pa tudi na ono sosednih dežel, katerih prebivalci so s Kranjci po rodu in zgodovini v tesni zvezi . . . Izvestja bodo prinašala članke in beležke o starinoslovju, zgodovini, narodopisju, zemljepisju in prirodoznanstvu slovenskih dežel.» Sešitek I. ima zanimive spise, o katerih povemo kaj več o priliki; ima tudi obris gradišča pri sv. Magdaleni (po leg Šmarije) in sliko skupine raznih izkopanih posod. I. zvezek napoveduje nov korak v domoznanstvu.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige «družbe svetega Jeronima».

Druga knjiga, katero je izdalo društvo svetega Jeronima, slove:

Jagica i Mijo. Slika iz seoskoga i obrtničkoga života. Napisao Josip Zorić, župnik prozorski. 8°. Str. 192. Cena 40 kr. Že pred dvema letoma je podal častiti gospod župnik členom lepo pripovedno knjigo «Grof Borovački», a sedaj daje drugo. Ne bode odveč, če očrtam vsebino. — V posavski vasi Željkovcu je živel leta 1866. — ondaj, ko so še lepo cvetle zadruge — Marko Cvietić — vaški «starješina», s svojo ženo Kato in otrokoma Jankom in Jagico. Marko je bil vrl gospodar, marljiv delavec, prebiral je rad koristne knjige, in Kata si ni mogla želeti boljšega moža, dokler ni postal «starješina» — kakor nekaj naš župan. Iz početka je še šlo, a naposled je Marko polagoma ostajal v krčmah, družil se s slabimi ljudmi, posebno pa z nekim Martinom iz Lopušice. Kmetija mu je propadala, bredel je v dolgove, posebno pri brezvestnem oderuhu Martinu. Skrbna žena ga je opominjala, prosila, pa brez uspeha: on je imel vedno obilo izgovorov. Ko ga pride nekega večera hči iskat v krčmo žida Jakopa, ne opravi nič, spodrsne ji na brvi čez potok in deklina pade. Bog zna, kako bi bilo ž njo, da je ni še za časa rešil sosedov hlapec, Mijo Panić, in je prinesel prestrašeni materi. Očeta

¹⁾ Naš ocenjevalec omenja v oni oceni, da se nahajajo v knjižici lokalizmi. Gledé na to se je treba sporazumeti, pa dobro ločiti. Prav je, da se rabijo dobre in res slovenske besede iz posameznih krajev, ker s tem se bogati jezik. Pisatelj pa naj jih kakorkoli pojasni, da jih umejo vsi čitatelji. Ni pa prav, rabiti obče znane besede v takih oblikah, ki so v rabi samo po nekaterih krajih; zakaj s tem se jezik le «meša» in bralec bega. In v tem hodijo Štajerci včasih radi po svojih potih. Ko bi hoteli mi Kranjci vse take oblike posamičnih krajev spraviti na dan, kakšen književni jezik bi ustvarili!

Uredn.

ni spametovala hčerina nesreča, marveč obljubil jo je celó za ženo oderuhu Martinu, da ga ne bi več nadlegoval zaradi denarja. Nu, račun sta napravila prezgodaj, ker Jaga ni hotela niti čuti o Martinu, kateri je bil oduren vsakemu poštenemu človeku. Ne samo to; Jaga je celó obljubila siromaku Miji, da vzame njega ali pa nobenega, ker jo je rešil smrti in ker se ji je vedno smilil — on, kateri je bil od vseh zapuščen, in katerega so celó zlobni jeziki obdolžili tatvine. Pokazalo se je hitro, da je Mijo nedolžen, in sam gospod župnik ga je vzel k sebi v službo. Marko od sedaj — ker so se od vseh strani oglašali upniki — še bolj čemerren, odšel je nekega zimskega dné na semenj, da prodá konje, a vračajoč se po noči domov obleži v snegu, kjer ga najdejo že vsega prezeblega. Pomôči mu ni in spravljen z Bogom in ljudmi — umrje, a dovoli še pred smrtjo Jagi, da vzame Miška v božjem imenu. Mijo pa vendar ni ostal v Željkovcu, ampak je odšel po nasvetu Jage v mesto, da se izučí kakega rokodelstva. Naposled dobi znanega ali ostrega mojstra Krupića v Varaždinu. Krupić je imel več pomočnikov, več ali manj razuzdanih in pokvarjenih, le najstarejši in najumnejši, Josip, je bil izjema. Hodil je k maši in večernicam, prebiral rad dobre knjige in tudi neveščega Miška vzel v svojo obrambo. Miško je tukaj veliko prestal, pa marljivost in poštenost je premagala vse, in v malo letih se je izučil kovaštva. Krupića, katerega je sreča storila ošabnega in mlačnega za verske stvari, spametila je zopet nesreča, a njegovo hčer dobi dobri Josip. Mijo, ki si je bil prihranil nekoliko stotakov, vrne se zopet v Željkovec, kupi ondu že prodano Markovo hišo, napravi kovačnico in vzame svojo Jagico. Martin, kateri je bil v zvezi z raznimi hudodelniki, hotel se je oprati in se ni hotel več z njimi družiti in jih podpirati, a oni so mu iz maščevanja zažgali hišo, zaradi česar je mož obnorel. Nikdo ni po njem žaloval.

Pripovedka se čita prav prijetno. Če jo primerimo «grofu Borovačkomu», zdi se nam boljša, ker nenavadne dogodbe niso tako goste kakor ondi; vsa povest se vrši na domačih hrvaških tleh, in ne v ptujini. Pisatelj lepo in verno opisuje v prvem delu povesti oni del hrvaškega naroda, med katerim že toliko let deluje, slika nekatere narodne običaje in lepo uči, kakšen bodi dober kmetovalec. V drugem delu nam pa kaže še rokodelsko življenje z napakami in vrlinami; tako bode knjiga jednako mila in poučna kmetovalcu in rokodelcu. V knjigi se omenja tudi naša družba sv. Mohorja in priporočujejo katol. rokodelska društva. Čas bi bilo, da se tudi na Hrvaškem osnujejo taka društva, saj so jih hrv. rokodelci ravno tako potrebni kakor drugi. Niti najmanje ne dvojim, da bode imela ta povest dosti pazljivih čitateljev in da bo tudi rodila dosti zdravega sadu.

Janko Barle.

Knjige «Matice Hrvatske» za l. 1892.

Matica Hrvatska od godine 1842. do godine 1892. Spomen-knjiga. Napisali Tade Smičiklas i Franjo Marković. Vel. 8°. Str. 338. Cena 2 gld. 50 kr. — Leta 1842. se

je utemeljila — rekel bi, v naročju narodne zagrebske «Čitaonice» — «Matica ilirska». Bilo je v seji dné 10. februvarja omenjenega leta, ko se je rodil sklep, da se založi glavnica za izdavanje hrvaških knjig. «Matica ilirska» je doživela vesele in bridke dnove, a delovala je med Hrvati plodovito. Njeno ime nam kaže tedanjega duha: bilo je vladi v izpodtiko. Samostojno društvo je postala «Matica ilirska» šele leta 1850., ko je ponehala «Čitaonica», a leta 1873. je premenila tudi ime in se zvala odslej (z novimi pravili) «Matica Hrvatska». Torej je bila lani petdesetletnica, odkar živi Hrvatom «Matica», in dostojen književni spomenik tega je naša vrla knjiga. V prvem delu podaje Tade Smičiklas, sedanji društveni predsednik, povijest (zgodovino) «Matice Hrvatske», v drugem so popisani «Znameniti članovi uprave M. H.», v tretjem pa «Znameniti dobrotniki M. H.». Ocen o tej knjigi izrečemo lahko z malo besedami: Kakor je častna, zlata knjiga onih hrvaških rodoljubov, ki so v «Matici» delovali za hrvaško knjigo, tako je sedanjim in poznejšim Hrvatom ogledalo ali zrcalo domoljubja, knjiga-budnica za vstrajno slovstveno delovanje. Ne dvomimo, da bode ta knjiga «Matico» še povzdignila i po zunanji i po notranji moči. Če nam prvi spis kaže grajenje in zgradbo «M. H.», kažejo nam drugi spisi posamezne stebre, posamezne za «M. H.» zaslužne može v mičnih življenjepisih. Največ izmed teh je napisal Smičiklas, štiri pa je spisal Fr. Marković. Duha svojega pa je knjigi vdihnil gospod Tade Smičiklas, ki sedaj tako modro in delavno vodi «Matico». Ob tej priliki želimo iz dna srca, da bi «Matica Hrvatska» še plodoviteje delovala v drugem petdesetletju, da bi pa nikdar ne zapustila jedinega temelja narodnemu napredku: krščanskih resnic, načel in vzorov. Rasi «Matica Hrvatska», rasi, a bodi vedno zdrava po duhu, močna in slavna po številu svojih udov!

Dr. Fr. L.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

(Dalje.)

Iz tega vzroka priznavamo sedaj prvo mesto med češkimi živečimi pesniki Svatopluku Čechu, ki je popolnoma češki domači pesnik. S slastjo se beró njegovi premnogi spisi, n. pr. «Dagmar», «Lešetínský kovář», «Petrklíče», «Ve stínu lipy» in izmed spisov, spisanih v prozi, zlasti «Výlet pana Brovčka na měsíc» in ravno tako novi, epohalni «Výlet do XV. století». V obeh satirah biča napake in slabosti češkega javnega, vzlasti slovstvenega življenja. Čechu¹⁾ ob strani se pa stavi, vendar šele v poslednji dōbi, Sládek, ki

¹⁾ Vrhlicky in Svatopluk Čech sta si vrstnika tudi po starosti. Letos praznujeta oba štiridesetletnico svojega življenja. Čehi ju jako slavé ob tej priliki. Praško mesto jima je poklonilo po 1000 gld. v zlatu v častni dar. Vendar se vidi, da je sedanjemu duhu Vrhlicky ljubši kakor Čech. Dati mu menda hočejo na vseučilišču stolico za ptuje jezike.

Uredn.

si je dobil s svojimi «Skřivánčí písně» (škrjančeve pesmi) naglo povsodi prijatelj; ti so mu ostali še tudi po najnovejših njegovih proizvodih, v katerem mu je lira srečno zazvenela v duhu narodnih pesmij. Izmed drugih pesnikov neduhovnikov omenjam «Pootavskega starca» Adolfa Heyduka, Zeyera, Krásnohorsko, Legera, Kaminskega, Klášterskega, oba Kvapila itd., katerim se družijo še drugi mlajši in starejši pesniki različne smeri in raznolikega jedra. V leposlovju pa je sedaj najbolj priljubljen Alojz Jirásek, katerega mnogi spisi so v resnici vse hvale vredni; nekateri pa se ne morejo priporočevati zaradi nekatoliškega duha, ki veje v njih. K spisom prve vrste štejemo razven drugih tudi roman «F. L. Věk», ki je poslednji dve leti izhajal v «Osvěti»; tu slika pisatelj mojstersko in jako zanimivo prve dōbe naše narodne probuje h koncu minulega stoletja.

Razven Jiráska goji roman tudi Václav Vlček, in treba je pripoznati, da je mnogo njegovih del v resnici dragocenih in v vsakem obziru dostojnih. Osobito so priljubljeni njegovi romani: «Dalibor», «Zlato v ohni», «Samohrady» in «Setník Halaburd». «Samohrady» so predelani tudi za na oder pod imenom «Povodeň»; predelal jih je v ta namen Vlček sam, ki se je že preje pečal z dramatičnim pesništvom; to dokazuje njegova «Milada».

Izmed premnogih prozajikov neduhovnikov imenujem le še Edvarda Jelínka; njegove razne «Črty» so pisane v resnici v nekem posebnem duhu — dejal bi — nekako v zaupnem duhu in jako ljubko se beró. Omenjam le njegove «Črty Varšavské» in «Kozácké črty», dasi bi mogel imenovati še druga dela njegova z zabavno in poučno vsebino. Poleg Jelínka pišejo povesti tudi Herites, Preissová, Světlá, Podlipská, Šimáček, Lier, Kostelecký in drugi in druge; vendar odkrito priznavam, da bi med vsemi temi raznimi romani, romaneti in povestmi prvo mesto dal vendar-le «Babici» rajne Němcove in njeni «Pohorská vesnice».

Kar se pa tiče katoliških pisateljev, jih je pa, hvala Bogu, že lepo število. Na mestu umrlih delavcev katoliških, n. pr. Vinařického, Ehrenbergera, Jablonskega, Třebizskega, Štulca, Pakoste itd. ni morda popolnoma enakih naslednikov, vendar po njihovih stopinjah hodijo in v njihovem duhu pišejo sedaj v verzih in v prozi med drugimi veteran katoliških pisateljev František Pravda (Vojtěh Hlinka), Alojz Dostál, Václav Kosmák, Bohumil Brodský (Zahradník), Křen, Košťál, Brynych, Šťastný, Dvořák, Kyselý in mnogo drugih. Najpriljubljenejša sta vendar Pravda in Kosmák, katerih spisi so jedro vsem knjižnicam, ki se ustanavljajo po selih. Vsak izmed njiju je res dovršil jako zaslužno delo; njuni spisi so pravi misijonarji češkega ljudstva. Pravdova «Kaplička pod lipami» in «Matka študentů», poleg njegovih nebrojnih drugih povestic, in Kosmákovo «Kukátko», «Chrt», «Eugenie», «Dobrá rada» itd. so pravi biseri v slovstvu za ljudstvo. Ravno tako bere narod jako rad tudi povesti Dostálove in spise Brodskega. Oba pisatelja sta še mlada; napisala sta pa že povestij veliko število. Dostál zna zlasti ob-

delovati povesti iz socijalnega življenja; Brodský pa jemlje izvečine snov iz vojaškega in lovskega življenja. Křen hodi ponajveč za Kosmákom in piše razkošne slike s Hane; Košťál pa priobčuje najrajši črtice iz pogorskega življenja, često polne humorja. Dr. Edvard Brynych, kraljevograjski škof, je pa pravi leposlovni katoliški apologet; v obliki povestic pojasnjuje ljudstvu verske resnice, ki ločijo katoliško vero od reformovane, in sicer v resnici izborna. Njegove povesti: «Kříže a Kalichy», «Růženka», «Dílo lidí» itd. so najboljši pripomočki, ali boljše, katekizmi za katoliško ljudstvo v versko mešanih krajih; in kako znamenito vplivajo, vidi se iz tega, da se jih je po teh knjigah izpreobrnilo že mnogo.

Sicer pa Brynych še tudi na drug način deluje blagovito, s tem namreč, da izdava knjižice po dva krajcarja pod imenom «Slova pravdy» (besede resnice); v njih razmotrava večinoma sam v lahko umljivem zlogu najnavadnejša in najbolj pereča vprašanja, n. pr. o materijalizmu, o ateizmu, o emancipaciji, o socijalizmu itd.

Med pesniki-duhovniki ima sedaj po smrti Pakostini prvo mesto Vladimír Šťastný, urednik brnskega «Obzora»; njegova najlepša zbirka je dosedaj «Kytice z Moravy» in v njej «Pohádka o dvanácti měsíčkách». Nadarjena pesnika sta tudi Ksaver Dvořák in Kyselý, katerima se zlasti legende dobro posrečijo.

(Dalje.)

POLJSKO SLOVSTVO.

Wyspy Sandwichie i Gambier w Oceanii przez X. Józefa Hołubowicza T. J. W Krakowie, w drukarni «Czasu» Fr. Kluczyckiego i sp. 1892. Cena 40 kr. — Otoke sandviške in gambierske opisuje v tem delu prerano umrli urednik «Missyj katolickich», o. Józef Hołubowicz, T. J. Vsa obravnava ima dva oddelka. V prvem opisuje v treh poglavjih, z desetimi podobami in z malim zemljevidom sandviške otoke po zemljepisni legi in kakovosti, verske nazore poganških prebivalcev, začetek in razširjanje krščanstva. V drugem delu opisuje gambierske otoke iz skupine družnih otokov: ljudi, misijonsko delovanje, težave in uspehe misijonarjev in njih upe za prihodnost. Dve sliki dopolnjujeta opisovanje. Delo je pisano jako pristrčno in v lahkem jeziku, tako, da tudi poljskega jezika manj vajenim ne bo delalo težave. Za vzgled ondotnega jezika naj služi ta-le pesmica:

He Atua ko tahi noti.	Bog je samo jeden.
R toru mea Atua.	Tri osebe so v Bogu.
R kore toru Atua	Ni treh Bogov;
He Atua ko tahi noti.	Bog je samo jeden.

Dr. J. J.

Albania. Zarysy etnograficzne, kulturalne i religijne. Skreślił X. Marcin Czerminski T. J. Wydanie ilustrowane. W Krakowie, w drukarni «Czasu» Fr. Kluczyckiego i sp. 1893. 8°. Str. 327. Cena 2 gld. — Dasi je Albanija v Evropi, ob morju, blizu dveh omikanih držav, dasi je bila v davnini — rekel bi — kulturna dežela, dasi je v preteklosti katoliška vera pridobila si mnogo tál, vendar si jo dandanes misli vsakdo kot pol — ako ne popolnoma barbarsko

deželo. Pa tudi ne po krivici. Saj vemo, kaj je storil Turek, kjer si je podjarmil krščanske narode. — To še dokaj neznano in temno deželo nam opisuje navedena lepa knjiga. Čim manj je novejših del o Albaniji, tem vrednejše je to delo, da se ga spominjamo, zlasti, ker ima veliko (skoro samo izvirnih) slik, bodisi krajev, bodisi znamenitih množ, posebej škofov in misijonarjev. Najprej nam opisuje naš pisatelj zgodovino Albanije, potem govori o narodopisnih in kulturnih straneh, zlasti o veri, dalje pa obširno o posameznih škofijah: nadškofiji antivarski (barski), škodarski, škofiji leški, pulatenjski, sappijski, opatiji Miriditov v Orošči, nadškofiji draški (Durazzo) i skopijski, naposled o misijonu v Gorah. Dasi opisuje gosp. p. Czerminski Albanijo tudi v «Missijah Katolickih», vendar je to delo samo zase. Pisatelj teh vrstic vé iz svoje izkušnje, koliko se je p. Czerminski trudil za to delo, zlasti za dobre slike. Vrh tega je potoval pisatelj lansko poletje sam v Albanijo, da si tam ogleda znamenitejše stvari, pa se tudi pouči o virih. Zato pozdravljamo in radi priporočamo to delo, ki je Poljakom posebno še zaradi krasne oblike res v čast. Tudi Slovenec bi se ga razveselil, in kak mladenič bi morebiti dobil veselje za misijonarja v tej deželi. Tudi v tem listu smo že namerjali pisati o Albaniji, ker

imamo nekoliko izvirnih poročil o onih krajih, a nimamo prostora.

Między Slowianami. Przez Ks. Jana Badeniego T. J. Zeszyt pierwszy. Kraków. Druk Wł. L. Anczyca i Spolki. 1893. 8°. Str. 153. — Predlanskim po letu je potoval jezuit p. Janecz Badeni po glavnih jugoslovanskih mestih in se skozi slovaško Ogrsko vrnil domov. Kar je na tem potovanju videl in slišal, to je potem priobčil v poljskem mesečniku «Przeglądu Pow-szechnem» (občnem pregledu), potem pa objavil še v posebnem odtisku — delu, katero imamo pred seboj. Iz te knjige bi se dalo povedati marsikaj zanimivega za naše čitatelje, ker govori pisatelj prav obširno o Slovencih, posebej še o našem listu. A deloma nečemo, deloma ne moremo, ker je tako tesna s prostorom. Kogar bi zanimalo, kako piše poljski pisatelj o Slovencih, temu priporočamo to knjigo, katero mu rado oskrbi tudi naše upravnništvo. Iz ust dveh Poljakov samih sem slišal lani, da je pri njih vzbudil ta spis gosp. Badenega mnogo zanimanja za nas Slovence. Zato mu izrekamo po tej poti srčno zahvalo, zlasti še gledé na naš list. Poleg Slovencev opisuje tudi Hrvate, Srbe in Slovake. Želimo iz srca, da bi za tem (I.) velikim sešitkom izšel kmalu še drugi z mnogimi nasledniki.

Dr. Fr. L.

Razne stvari.

Naše slike.

Lahko opišemo današnje slike prav kratko. Prva mala slika na strani 145. nam predočuje Konstantinovo zmago pri Milvijskem mostu in je posneta po Rafaelovi sliki v «stanci Konstantinovi». — O Sienkiewiczzu, slavnem poljskem pisatelju, ne moremo danes poročati natančnih podatkov, upamo pa, da bode možno še letos. Sedaj je na potovanju. — Gledé na Slomšekovo sliko in na govor pri slovesnosti mariborski treba opomniti dve stvari. Podoben govor o Slomšku je imel leta 1862. tudi gosp. Kosar, sedanji dekan mariborske stolnice, in ga izdal z naslovom: «Beseda v slavni spomin na slovstvene zasluge pokojnega kneza in škofa Lavatinskega Antona Martina Slomškega. Govoril Frančišek Kosar, špiritval v Marburškem semenišu o shodu Marburške čitavnice 26. oktobra 1862. (Čisti znesek v prid semeniške cerkve v Marburgu.)» V Ljubljani. Natisnil Jožef Blaznik. 8°. Str. 24. Druga stvar je sklanja imena Slomšek — Slomškega. Tako smo ravnali: 1. Ker je tako pisal gosp. pisatelj in govornik; 2. ker Štajerci tako govoré in so uredniku že očitali, ko je pisal v «Drobtinica» «Slomška»; 3. tako piše pok. Marn, piše tudi izdajatelj njegovih del, gosp. Mih. Lendovšek; 4. ker se dá vsaj dobro opravičiti z blagoglasjem. Zato »pustimo Štajercem Slomškega«, kakor

so mi rekli, tem bolj, ker pravijo oni v imenovalniku «Slomšek», mi pa — menda večinoma — «Slomšk». — Podoba Žal. Mat. Božje je skoro gotovo najlepše delo pok. Jurija Šubica. Dalo bi se o tej sliki mnogo pisati. Jurij jo je slikal l. 1886., meseca julija. Visoka je 2.32 m in široka 1.22 m. Sedaj visi v Poljanski cerkvi; napraviti jo je dal sedanji g. župnik Ramoveš. O barvah slike omenjamo, da je Marijin plašč višnjeve, zagrinjalo čez glavo črno, peča okrog glave je bela, rokav spodnjega oblačila pa rdeč. — Slika na str. 176 naj kaže, kako cvete čajevec. Posneta je po fotografiji in je torej natančna pa resnična.

Belokranjski reki in pregovori.

(Priobčuje J. Š.)

Stari voli potegnejo iz drage.
Ki dela, tri dni duglje živi.
I star vuk ódnese janje.
Neče strelja v kóprive.
Lahko se z drugim díčiti.
I cigan ima včasih dobrega psa.
Kdor pravi, da ne laže, naj mu hiša zgori.
Pred vlaškim Božičem ni zime, pred vlaškim Petrovim ne vročine.
Ki konja kupi, kupi i glávník.
Ne boj se male zdele, a boj se malega lonca.

Slovenskim pisateljem in bralcem.

(Dalje.)

Danes podajem nekaj za vajo. Vadil sem se sam in želim, da bi se vadili tudi bralci. Izbral sem kratek odstavek iz povesti «Z ognjem in mečem». Ta odstavek, ki opisuje upornika Hmelnickega, podajem v treh oblikah: prva je povzeta iz prevoda, ki je izšel pri Krajcu v Novem Mestu, druga je iz prevoda, ki ga je izdala naša «Matica», tretjo obliko pa sem po izvirniku sestavil sam. Želel sem oklepati se izvirnih besedij, misel pisateljevo pa povedati jasno in gladko.

Hetmanova moč je vsa-cega dné rastla. Nikdar še ni postavila ljudovlada proti najstrašnejšemu sovražniku polovico toliko moči, kakoršno je imel sedaj on v svoji oblasti. Toliko vojske ni imel pripravljenih niti sam nemški cesar. Nevihta je presegla vsa pričakovanja. Hetman sam ni spoznal iz početka svoje lastne moči, ter ni znal, da je zrastel že visoko. Izgovarjal se je še vedno, da se gre boriti za pravico, da goji v srcu zvestobo do ljudovlade, ker ni znal, da more že poteptati te izgovore, kakor prazne besede. Sorazmerno z njegovimi močmi je rastla tudi ona neizmerna, brezobzirna sebičnost, katerej ne pozna podobne zgodovina. Pojmovi zlega in dobrega, greha in čednosti, nasilstva in pravičnosti, zlili so se v duši Hmelnickega v jedno posodo z pojmovi lastne krivice, ali lastne dobrote. Čednosten mu je bil oni, ki je bil ž njim, zločinec oni, ki je bil proti njemu. Pripravljen je bil hudovati se na solnce, ter prištevati si za osobno krivico, ko bi ne bilo sijalo takrat, kedar je želel.

Moč hetmanova je rasla dan na dan. Nikdar Poljska ni postavila proti najstrahovitejšemu vragu niti polovice teh sil, s katerimi je sedaj on razpolagal. Tolikih ni imel pripravljenih niti sam nemški cesar. Vihar je presegel vsa pričakovanja. Hetman tudi sam s početka ni poznal svoje moči in ni vedel, kako visoko je uže vzrasel. Zaslanjal se je še s pravičnostjo, s svojim pravom in vernostjo do Poljske, ker ni vedel, da sme tudi te izraze in izgovore, kakor vse drugo, uže poteptati. In vendar je v razmeri njegove moči rasla v njem tudi ona neizmerna, nepoznana sebičnost, kakoršne zgodovina še ne zna. Pojmi zlega in dobrega, zločinstva in poštenosti, nasilja in pravičnosti zlili so se v duši Hmelnickega vsi v jeden sam pojem vlastne svoje krivice, ali vlastnega si dobička. Ta mu je bil častit in pošten, kdor je bil z njim; ta zločinec, kdor proti njemu. Gotov je bil krivčiti solnce in reči, da njemu dela krivico, ako bi ne svetilo, kedar bi bilo njemu po volji. Ljudi, prigodke in

Moč hetmanova je rasla od dné do dné. Nikdar ni postavila (poljska) vlada zoper najstrašnejšega sovražnika ne polovice teh sil, kakor jih je imel tedaj on. Toliko jih gotovo ni imel niti nemški cesar. Vihar je postal hujši, kakor bi bil kdo pričakoval. Še sam hetman ni poznal iz začetka svoje moči in ni umel, da je vzrasel že visoko. Govoril je sicer, da se bori za pravico in postavo in da je zvest vladi, ker ni vedel, da lahko že tepta te besede kot prazne besede. Toda, kakor je rasla njegova moč, tako je rasla v njem tudi ona neizmerna in neumevna sebičnost, kakoršne ne nahajamo v zgodovini. V duši Hmelnickega so se zlili pojmi zlega in dobrega, pregrehe in kreposti, nasilstva in pravice vkup s pojmom lastne škode in lastnega prida. Oni mu je bil kreposten, kdor je bil ž njim, oni pa malopridnež, kdor je bil zoper njega. Takoj se je jezil nad solncem in mu očital za osebno krivico, kadar ni svetilo tedaj, ko je bilo njemu potrebno. Ljudi, dogodke in ves svet

Ljudi, slučaje in ves svet je meril s svojim lastnim «jaz». In navzlic vsej zvi-jači, vsej prena-glenosti hetmanovej je bila neka posebna dobra vera v teh njegovih nazorih. Iz njih so izvirali vsi prestopki, pa tudi dobra dela Hmel-nickega. Če prav ni znal mere v maščevanju in okrutnosti nad sovražni-kom, bil je vendar hva-ležen za vsake, bodisi še tako neznatne usluge, ka-tere mu je kdo skazal.

ves svet je meril po svo-jem «jaz». In navzlic vsej lokavosti, vsemu hinav-stvu hetmanovemu bila je neka napačna dobra vera v tem njegovem nazoru. Izhajala so iz nje vsa zlo-činstva Hmielnickega pa tudi dobri čini. Dasi ni znal mere v mučenji in krutosti do sovražnika, vendar je umel biti hva-ležen za vse, tudi nerado-voljne usluge, katere mu je kdo kedaj izkazal.

je meril po samem sebi. Pa dasi je bil hetman zvi-jačnež in hinavec, ven-dar je v tem oziru mislil, da ravna prav. Iz tega so izvirala vsa slaba, pa tudi dobra dejanja Hmel-nickega. Kadar se je nam-reč znašal in grozno ma-ščeval nad sovražnikom, ni poznal mere; vendar je znal biti hvaležen za vsako, tudi neradovoljno uslugo, katero mu je kdo storil.

Po teh vrsticah čitatelji tudi lahko sodijo o obeh prevodih, katera ome-njamo v listu. O priliki izpregovorim na platnicah o prelaganju sploh, izprego-vorim tem rajši, čim dalje se bavim s prelaganjem in primerjam razne prevode. Večina slovenskih prevodov se oklepa prenatančno besede izvirnikove. Kajpada, besedo za besedo sloveniti, to je najložje delo, nikakor pa ni najboljše. Pri pre-laganju velja pravilo: Prelagaj tako, kakor bi bil pisal pisatelj sam, ko bi bil pisal v tvojem jeziku! To velja zlasti za pesniška dela. Drugače je treba večkrat ravnati z drugimi deli: zakone, pravila, listine, zgodovinske in druge priče treba navajati čim najbolj moreš po besedi. Zamerite mi, kolikor hočete, a dokler bodem pisal z desnico, opominjal bodem, da pišimo jasno, umevno, gladko. Umevni in jasni naj bodo izvirni spisi, pa tudi prevodi. Tako si ustvarimo narodno slovstvo. Tudi preprost Slovenec bode vzel v roke umevno pisano slovstveno knjigo, čital bode pesniški umotvor, pa se veselil lepega dela. Pred mnogimi leti sem čital, da francoski kmet za plugom lahko čita svoje modroslovce. Ostalo mi je to živo v spominu. (Dalje.)

Razpis častnega darila.

Da bi pospešila razvoj slovenske pripovedne književnosti, razpisuje »Matica Slovenska« po določilih Jurčič-Tomšičeve ustanove

200 goldinarjev

častnega darila izvirnemu pesniškemu pripovednemu delu, v prvi vrsti kaki daljši in ce-lotni epični pesmi.

Snov bodi delu zajeta iz zgodovine ali sploh iz življenja naroda slovenskega. Delo mora biti pisano tako, da po obliki in vsebini svoji ustreza umetniškim zakonom lepe pripovedne knji-ževnosti ter poleg tega ugotovi literarnim namenom »Matice Slovenske«.

Pisatelj, kateremu se prisodi častno darilo iz novcev Jurčič-Tomšičeve ustanove, prejme vrhu tega za svoje delo še navadno pisateljsko nagrado, katere plačuje »Matica Slovenska« po § 15. svojega opravnega reda po 25—40 gld. za tiskovno polo.

Rokopisi naj se brez pisateljevega imena pošiljajo odboru »Matice Slovenske«

do 31. decembra 1893. leta.

Pisateljevo ime naj se pridene rokopisu v zapečatenem listu, na katerem je zapisano dotično geslo.

V LJUBLJANI, 1. marcija 1893.

Odbor „MATICE SLOVENSKE“.